



EQUIPPING CHURCH LEADERS
• EAST AFRICA •

RUTHU

by

Jonathan M. Menn

B.A., University of Wisconsin-Madison, 1974

J.D., Cornell Law School, 1977

M.Div., Trinity Evangelical Divinity School, 2007

Equipping Church Leaders-East Africa

3701 N. Gillett St., Appleton, WI 54914

(920) 731-5523

jonathanmenn@yahoo.com

www.eclea.net

Kimetafsiriwa na Michael Nyangusi mn6094@gmail.com

2022

Kitabu cha *Ruthu* ni cha mwandishi asiyejulikana, labda kiliandikwa karibu na wakati wa uhamisho wa Yuda hadi Babeli mnamo 586 KK. Hadithi yenyewe inatukia wakati wa Waamuzi, miaka 500 au zaidi kabla ya uhamisho. Wahusika watatu wakuu ni Naomi, Ruthu, na Boazi. Hadithi hii ni hadithi nzuri ya mapenzi lakini pia inahusika na maswala kadhaa muhimu. Kitabu kinahusu msiba wa familia na urejesho wa familia ya Naomi. Dhana ya *hesed* (kujitolea kwa upendo kwa msingi wa uhusiano) na jukumu la mkombozi wa jamaa (*go'el*) ni dhana kuu za urejesho kama huo. Msiba wa familia na urejesho umewekwa katika muktadha wa mpango mkuu wa Mungu kwa taifa la Israeli na mpango wake wa jumla kwa ulimwengu. Kwa hivyo, *Ruthu* ana mfanano fulani na *Habakuki*, ambacho kinahusika na udhalimu wa kijiografia, uovu, na maafa, na *1 Petro*, ambacho kinahusika na mateso na taabu, katika muktadha wa mpango mzima wa Mungu. *Ruthu* pia anaibua masuala ya rangi, kabila, na jinsia, na ushirikishwaji wa "watu wa nje" na Mungu kama sehemu muhimu ya mpango wake. Ukweli kwamba hali na matendo yanaonekana kuwa ya "kiasili," bila mwonekano wa wazi wa Mungu au uingiliaji kati wa nguvu ya kiungu, na kuwepo kwa "upatanifu" mwingi muhimu kwa hadithi, inaonyesha kwamba Mungu ndiye anayeendesha mpango huo; kwa njia hizi, *Ruthu* anaakisi kitabu cha *Esa*.

YALIYOMO

I. Utangulizi.....	2
A. Mwandishi, tarehe, na kuwekwa katika AK	2
B. Mandhari.....	2
C. Muundo na muhtasari.....	2
II. Maoni juu ya Ruthu.....	5
A. Dibaji: wakati, mazingira, mpangilio, wahusika, na mkasa: Naomi apoteza familia yake (1:1-5).....	5
MASWALI YA MAJADILIANO.....	7
B. Ruthu achagua kubaki na Naomi (1:6-19a).....	7
MASWALI YA MAJADILIANO.....	9
C. Naomi na Ruthu wanawasili Bethlehemu (1:19b-22).....	9
MASWALI YA MAJADILIANO.....	10
D. Ruthu na Boazi wanakutana (2:1-23).....	10
MASWALI YA MAJADILIANO.....	14
E. Ruthu anapendekeza kwa Boazi (3:1-18).....	15
MASWALI YA MAJADILIANO.....	18
F. Boazi anakomboa mali ya Naomi na kumpata Ruthu (4:1-12).....	19
MASWALI YA MAJADILIANO.....	23
G. Hitimisho: Boazi na Ruthu wanaoana, wanazaa mwana, na familia ya Naomi inarejeshwa (4:13-17).....	24
MASWALI YA MAJADILIANO.....	26
H. Koda: nasaba ya Daudi (4:18-22).....	27
MASWALI YA MAJADILIANO.....	28
BIBLIOGRAFIA.....	28
MWANDISHI.....	30

I. Utangulizi

A. Mwandishi, tarehe, na kuwekwa katika AK

Hadithi ya Ruthu inatokea wakati wa waamuzi, yaani, baada ya kutekwa kwa Kanaani na kabla ya Sauli kuwa mfalme wa kwanza wa Israeli takriban 1050 KK. Mwandishi hatajwi. Ile *Talmud ya Babeli* (iliyoandikwa karibu mwaka 200-400 BK) inahusisha kitabu na nabii Samweli. Hata hivyo, wanazuoni wengi wanatilia shaka hili. Kitabu hicho hakingeweza kuandikwa kabla Daudi hajawa mfalme wa Israeli, kwa kuwa kitabu hicho kinamrejelea Daudi na kinatia ndani orodha yake ya ukoo. Zaidi ya hayo, hata hivyo, hoja zimetolewa kwa aina mbalimbali za tarehe, kutoka kwa utawala wa Daudi hadi kipindi cha baada ya uhamisho (ona Block 1999: 590-98). Haijalishi mwandishi alikuwa nani, alikuwa mwandishi mahiri wa hadithi. Kwa hakika, Robert Alter, profesa wa Kiebrania na fasihi linganishi, anamwelezea mwandishi kama “mmoja wa mabwana mahiri wa mbinu rasmi miongoni mwa waandishi wa Biblia” (Alter 1981: 58).

Hali ya kisheria ya *Ruthu* haibishaniwi. Hata hivyo, kuwekwa kwake katika kanuni kunatofautiana kati ya Septuaginti (LXX), yaani, tafsiri ya Kiyunani ya Biblia ya Kiebrania, iliyokamilishwa karibu mwaka 135 KK, AK la Kikristo, na Biblia ya Kiebrania. Kwa kuwa **Ruthu 1:1** inasema kwamba hadithi hiyo inatukia “katika siku ambazo waamuzi walitawala,” katika Septuaginti na utaratibu wa Kikristo wa Agano la Kale, kitabu cha *Ruthu* kinawekwa mara baada ya kitabu cha *Waamuzi*. Hata hivyo, kwa kuwa **Mithali 31:10-31** inalenga katika *eset hayil* (“mwanamke shujaa”) na kwa kuwa Ruthu anaitwa *eset hayil* katika **Ruthu 3:11**, Biblia ya Kiebrania inaweka kitabu cha Ruthu mara baada ya *Mithali*. Baadaye Dini ya Kiyahudi (yaani, tangu karne ya kumi na mbili BK) ilimjumuisha *Ruthu* kama mojawapo ya vitabu vitano (vilivyoitwa Megilloth) vya kusomwa kwenye sherehe mbalimbali za Kiyahudi.

B. Mandhari

Hadithi ya *Ruthu* sio tu hadithi kuu ya upendo lakini pia inahusika na maswala kadhaa muhimu. Kitabu kinahusu msiba wa familia na urejesho wa familia ya Naomi. Dhana ya *hesed* (kujitolea kwa upendo kwa msingi wa uhusiano) na jukumu la mkombozi wa jamaa (*go'el*) ni dhana kuu za urejesho kama huo. Msiba wa familia na urejesho umewekwa katika muktadha wa mpango mkuu wa Mungu kwa taifa la Israeli na mpango wake wa jumla kwa ulimwengu. Kwa hivyo, *Ruthu* ana mfanano fulani na *Habakuki*, ambayo inahusika na udhalimu wa kijiografia, uovu, na maafa, na *1 Petro*, ambayo inahusika na mateso na taabu katika muktadha wa mpango mzima wa Mungu. *Ruthu* pia anaibua masuala ya mbari, kabila, na jinsia na ushirikishwaji wa “watu wa nje” na Mungu kama sehemu muhimu ya mpango wake. Hatimaye, ukweli kwamba hali na vitendo vinaonekana vya “kiasili,” bila kuonekana wazi kwa Mungu au kuingilia kati kwa nguvu ya kiungu, na kuwepo kwa “upatanifu” mwingi muhimu kwa hadithi, inaonyesha kwamba Mungu ndiye anayeendesha mtiririko; kwa njia hizi, *Ruthu* anaakisi kitabu cha *Esta*.

C. Muundo na muhtasari

Hadithi inaendelezwa katika mfululizo wa vitendo saba. Dibaji inaweka mazingira na kueleza hali ngumu: kifo cha mume wa Naomi na wanawe, na kumwacha bila mtu yeyote wa kumtunza. Vitendo vifuatavyo vinafunua jinsi shida hii inavyopata suluhisho. Hitimisho linasimulia utatuzi wa shida na jinsi Naomi anavyorejeshwa kwenye uzima na ukamilifu kupitia ndoa ya wahusika wengine wawili wakuu, Ruthu na Boazi, na kuzaliwa kwa mtoto wao Obedi. Koda ya hadithi inafuatilia vizazi kumi kutoka Peresi, kupitia Obedi, hadi mfalme Daudi.

Kama muhtasari ufuatao unavyoonyesha, mwandishi ni msimulizi mkuu na mahiri mtaalam wa fasihi. Hii inaonyeshwa na matumizi yake ya ubishi katika kitabu chote. Ubishi ni wakati angalau dhana mbili zinarudiwa kwa mpangilio uliogezwa, yaani, katika muundo: A-B-B'-A'. Ubishi, kama ilivyo kawaida katika *Ruthu*, inaweza kujumuisha kipengele cha kati ambacho hakijaoanishwa ambamo vipengele vingine vimepangwa, yaani, A-B-C-B'-A'; kipengele hicho kikuu kinaweza kuwa jambo la mkazo. Ubishi hufanya kazi kadhaa: (A) unaunda usawa na uzuri; (B) unatusaidia kuzingatia mada; (C) unatusaidia kufafanua maana; (D) unakazia jambo hilo na kutusaidia kufuata mada kwa urahisi zaidi; (E) unatusaidia kuona miunganisho mipya au utofautishaji kati ya vitu.

Hakuna ubishi tu ndani ya kila sehemu kuu ya kitabu, lakini kuna mawasiliano ya ulinganifu kati ya sehemu za mwanzo na za mwisho za kitabu kwa ujumla. Kwa hiyo, mawasiliano kati ya utangulizi na hitimisho ni wazi: utangulizi unaeleza juu ya njaa, kifo, na misiba inayomkumba Naomi na familia yake; hitimisho linaelezea utimilifu, maisha mapya, na wingi wa familia. Sehemu ya pili (II) na inayofuata-mwisho (VI) pia linalingana: katika sehemu zote mbili jamaa wawili wa Naomi wanakabiliwa na chaguo la kumsaidia (Orpa na Ruthu; Boazi na jamaa wa karibu). Katika kila hali, jamaa wote mwanzoni wana nia ya kusaidia, lakini katika

kila kesi, mmoja wa jamaa huacha wakati suala la ndoa linapotajwa. Pia, katika vipindi vyote viwili, Ruthu anapewa baraka: na Naomi katika sehemu ya II na wanawake wa Bethlehemu katika sehemu ya VI. Pia kuna mawasiliano fulani kati ya sehemu ya tatu (III) na ya tatu hadi ya mwisho (V): sehemu ya III inasimulia kuwasili kwa Naomi na Ruthu Bethlehemu. Hilo latukia mwanzoni mwa mavuno ya shayiri (1:22), ilhali sehemu ya V hutukia wakati wa “*kupepeti shayiri*” (3:2). Swali la wanawake, “*Je, huyu ndiye Naomi?*” (1:19) linaakisiwa na swali la Boazi, “*Wewe ni nani?*” (3:9). Katika sehemu ya III Naomi na Ruthu wanakuja Bethlehemu (1:22), na katika sehemu ya V Ruthu anakuja Bethlehemu (3:15); neno lile lile la Kiebrania linatumika katika kila kisa. Katika sehemu ya III Naomi anakata tamaa, “*Mimi nilitoka hali nimejaa, naye Bwana amenirudisha sina kitu*” (1:21); katika sehemu ya V Ruthu alikuwa ameondoka kuokota masazo mikono mitupu, lakini akarudi kwa Naomi akiwa amejaa tele, Boazi akiwa amemwambia, “*Usirudi mikono mitupu kwa mama mkwe wako*” (3:17). Kitengo kikuu (sehemu ya IV), wakati Ruthu na Boazi wanakutana, ni hatua ya wazi ya mabadiliko ya hadithi nzima.¹

Asili ya ustadi ya kitabu hiki kama hadithi pia inaonekana kwa kuwa mpangilio wake “ni dhahiri unakusudiwa kuunda na kuhifadhi mvutano na mashaka. Kitabu kizima kimeundwa hivi kwamba hata mwisho wa mada ya tatu watazamaji bado wanabaki na mashaka juu ya jinsi hali mbaya ya wajane inaweza kurekebishwa. Zaidi ya hayo, matukio ya mtu binafsi (k.m., kuokota masazo ya Ruthu, pendekezo lake kwa Boazi, utaratibu wa kisheria kwenye lango la jiji) vimekusudiwa kuzua na kudumisha mashaka kwa muda mrefu iwezekanavyo.” (Dorsey 1999: 128) Hata hivyo, hii ni hadithi ya ustadi yenye hoja: si tu kwamba mafanikio na urejesho ni matokeo ya azimio, bidii, na uaminifu wa Ruthu kwa wema na ukarimu wa Naomi na Boazi, bali “sifa za kupendeza zilizoonyeshwa na Ruthu na Boazi. inaweza kutumika na Mungu kurudisha nyuma ustawi wa familia nzima; au hata ustawi wa taifa zima, kama inavyoonyeshwa na matokeo ya mwisho ya hadithi hii—nasaba ya Daudi” (Dorsey 1999: 128).

Kitabu kinaweza kuelezewa kama ifuatavyo:²

I. Dibaji: wakati, mazingira, mpangilio, wahusika, na mkasa: Naomi anaipoteza familia yake (1:1-5)

A. Wakati: “*Ikawa zamani za waamuzi walipoamua*” (mst. 1a)

B. Mazingira: “*Njaa katika nchi*” (mst. 1a)

C. Mpangilio: Mtu kutoka Bethlehemu katika Yuda pamoja na mke wake na wanawe wawili walikwenda Moabu na kukaa huko (mst. 1b)

D. Wahusika: Majina yao yalikuwa Elimeleki, Naomi, Maloni, na Kiloni (mst. 2a)

C’. Mpangilio: Waefrathi wa Bethlehemu ya Yuda walikwenda Moabu na kukaa huko (mst. 2b)

E. Mkasa: Elimeleki alikufa na Naomi akaachwa na wana wake wawili (mst. 3)

F. Muhala: Wana wao wanawake wa Moabu (Orpa na Ruthu) na wakaishi pale takriban miaka 10 (mst. 4)

E’. Msiba mbaya zaidi: Wale wana wawili wanakufa na Naomi anabaki bila ya wana wake na mume (mst.5)

II. Ruthu anachagua kubaki na Naomi (1:6-19a)

A. Utangulizi: Naomi, Orpa, na Ruthu wanatoka kurudi Bethlehemu (mst. 6-7)

B. Naomi anawasihi Orpa na Ruthu “kurudi nyumbani” (mst. 8-9a)

C. Wakwe wote wawili wanakataa kurudi nyumbani: Naomi anawabusu, wanalia, wanakataa kuondoka (mst. 9b-10)

D. Naomi anawasihi kwa shauku warudi nyumbani kwao: hakuna tumaini la kuolewa, na Naomi ana chungu kwa sababu Bwana amegeuka kinyume chake (mst. 11-13)

C’. Orpa anakubali kuondoka, lakini Ruthu anakataa kumwacha Naomi: wanalia, Orpa anabusu Naomi, Ruthu anakataa kuondoka (mst. 14)

B’. Naomi anamsihi tena Ruthu “kurudi nyumbani,” lakini Ruthu anakataa kutengwa na Naomi na anawachukuwa watu wa Naomi na Mungu wao kama wake (mst. 15-18)

A’. Hitimisho: Naomi na Ruthu wanasafiri na kuja Bethlehemu (mst. 19a)

¹ Elementi hizi nyingine zimejadiliwa katika Dorsey 1999: 121-28.

² Gow 1992: 29, 31, 46, 64, 81, 82 zina muhtasari unaofanana kwa 1:1-7b, 1:7c-19a, 1:22b-2:23, 3:1-18, 4:1-11b, na 4:11c-17.

III. Naomi na Ruthu wanawasili Bethlehemu (1:19b-22)

- A. Naomi na Ruthu “wanakuja Bethlehemu” na mji wote ulitaharuki (mst. 19b)
 - B. “Msiniite Naomi; niiteni Mara” (mst. 20a)
 - B(1). “Kwa sababu Mwenyezi Mungu amenitenda mambo machungu sana” (mst. 20b)
 - B(2). “Mimi nilitoka hali nimejaa, naye Bwana amenirudisha sina kitu” (mst. 21a)
 - B’. “Kwani kuniita Naomi?” (mst. 21b)
 - B(2)’. “Bwana ameshuhudia juu yangu” (mst. 21c)
 - B(1)’. “Mwenyezi Mungu amenitesa” (mst. 21d)
- A’. Naomi na Ruthu “walikuja Bethlehemu” mwanzoni mwa mavuno ya shayiri (mst. 22)

IV. Ruthu na Boazi wanakutana (2:1-23)

- A. Utangulizi: Ruthu anamwambia Naomi kuhusu mpango wake wa kuokota masazo (mst. 1-2)
 - A(1). Naomi alikuwa na “ndugu wa mume wake, mwanamume mwenye kustahili wa ukoo wa Elimeleki” (mst. 1a)
 - A(2). “Jina lake lilikuwa Boazi” (mst. 1b)
 - A(3). Ruthu atamani kuokota masazo katika shamba la yule “ambaye kwake nitaona kibali machoni pake” (mst. 2)
 - B. Ruthu anatoka na kuokota masazo, ikitokea kwenye shamba la Boazi (mst. 3)
 - B(1). Huanza Asubuhi (ona mst. 7)
 - B(2). Inaonekana bila dhamana yoyote ya usalama
 - C. Boazi anafika na kusikia habari za Ruthu: Yeye ni Mmoabu aliyekuja na Naomi; aliomba kuokota masazo na amefanya kazi tangu asubuhi na mapema isipokuwa kupumzika kwa muda mfupi (mst. 4-7)
 - D. Ruthu na Boazi wanakutana: Boazi anamwagiza abaki shambani mwake; ikiwa ana kiu, anaweza kunywa bure; Boazi amejua yote ambayo Ruthu amemfanyia Naomi na jinsi alivyowaacha watu wake; “Bwana akupe thawabu kamili!” (mst. 8-13)
 - C’. Boazi amwalika Ruthu ajiunge naye na wavunaji kwa ajili ya mlo: alimpa zaidi ya kutosha, ili kwamba awe na mabaki (mst. 14)
 - B’. Ruthu anasimama na kuokota masazo tena katika shamba la Boazi (mst. 15-17)
 - B(2)’. Ana utegemezo na ulinzi wa Boazi (mst. 9, 15-16)
 - B(1)’. Anaokota masazo hadi jioni (mst. 17)
- A’. Hitimisho: Ruthu anarudi kwa Naomi na kumjulisha yote yaliyotokea (mst. 18-22)
 - A(3)’. Ruthu anamwonyesha Naomi yale aliyoyaokota, Naomi anasema, “Na abarikiwe yeye aliyekufahamu” (mst. mst. 18-19a)
 - A(2)’. “Yule mtu niliyefanyakazi kwake leo jina lake anaitwa Boazi” (mst. 19b)
 - A(1)’. “Mtu huyu ni wa mbari yetu, mmoja wa wakombozi wetu” (mst. 20)

V. Ruthu anapendekeza kwa Boazi (3:1-18)

- A. Maagizo ya Naomi kwa Ruthu nyumbani kwao (mst. 1-5)
 - B. Ruthu anamwacha Naomi na kwenda kwenye kiwanja cha kupuria: huko anafuata maagizo ya Naomi (mst. 6-7)
 - C. Boazi anaamka huku Ruthu akiwa amelala miguuni pake: pendekezo lake (mst. 8-9)
 - D. Boazi anakubali pendekezo la Ruthu (mst. 10-13)
 - C’. Boazi na Ruthu wanaamka asubuhi na Ruthu akiwa bado miguuni pake: zawadi yake (mst. 14-15c)
 - B’. Ruthu anaondoka kwenye uwanja wa kupuria na kurudi kwa Naomi: huko anaripoti kile kilichotokea (mst. 15d-17)
- A’. Maagizo ya Naomi kwa Ruthu nyumbani kwao (mst. 18)

VI. Boazi anakomboa mali ya Naomi na kumpata Ruthu (4:1-12)

- A. Wazee wanakusanyika kwenye lango la jiji: kusikiliza kesi ya Boazi inayomhusu Ruthu (mst. 1-2)
 - B. Boazi anatambulisha kesi yake: anampa jamaa wa karibu nafasi ya kukomboa ardhi ya Naomi (mst. 3-4b)
 - C. Jibu la kwanza la jamaa, chanya: “Nitaikomboa” (mst. 4c)

D. Tangazo la Boazi: kukomboa ardhi ya Naomi ni pamoja na kumwoa Ruthu Mmoabu (mst. 5)

C'. Jibu la pili la jamaa, hasi: “Siwezi kuikomboa” (mst. 6-8)

B'. Boazi anamalizia kesi yake: anakomboa ardhi ya Naomi na kumchukua Ruthu ili amwoe (mst. 9-10)

A'. Wazee kwenye lango la jiji: wabariki mapatano ya ndoa yaliyohusisha Boazi na Ruthu (mst. 11-12)

VII. Hitimisho: Boazi na Ruthu wanaoana, wanazaa mwana, na familia ya Naomi inarejeshwa (4:13-17)

A. Boazi anamwoa Ruthu na wakapata mwana (mst. 13)

B. Wanawake wambariki mtoto: “Jina lake huyo na liwe kuu katika Israeli” (mst. 14)

C. Wanawake hao wanamwambia Naomi kwamba mtoto huyo “naye atakurejeshwa uhai wako na kukuangalia katika uzee wako” (mst. 15a)

D. Sifa za Ruthu “ambaye akupenda, naye akufaa kuliko watoto saba” (mst. 15b)

C'. Naomi anamchukua mtoto na kuwa mlezi wake (mst. 16)

B'. Wanawake wanampa jina mtoto: “Wakamwita Obedi” (mst. 17a)

A'. Mwana akamzaa Yese, baba yake Daudi (mst. 17b)

VIII. Koda: nasaba ya Daudi: Vizazi kumi, kutoka Peresi hadi Daudi (4:18-22)

II. Maoni juu ya Ruthu³

A. Dibaji: wakati, mazingira, mpangilio, wahusika, na msiba: Naomi anapoteza familia yake (1:1-5)

¹ Ikawa zamani za waamuzi walipoamua, kulikuwa na njaa katika nchi. Akaondoka mtu mmoja wa Bethlehemu ya Yuda, akaenda kukaa katika nchi ya Moabu, yeye na mkewe na wanawe wawili. ² Na jina la mtu huyo alitwa Elimeleki, na jina la mkewe Naomi, na majina ya wanawe wawili Maloni na Kilioni, Waefrathi wa Bethlehemu ya Yuda. Wakafika nchi ya Moabu, wakakaa huko. ³ Akafa Elimeleki, mumewe Naomi; na yule mwanamke akasalia na wanawe wawili. ⁴ Nao wakaoa wake katika wanawake wa Moabu; na jina la mmoja alitwa Orpa, na jina la wa pili alitwa Ruthu. Wakakaa huko yapata miaka kumi. ⁵ Wakafa na Maloni na Kilioni wote wawili; na huyo mwanamke akawa amefiwa na wanawe wawili na mumewe pia.

mst. 1-2: wakati, mazingira, mpangilio, na wahusika

Septuaginti (LXX), tafsiri ya Kiyunani ya AK iliyokamilishwa zaidi ya miaka 100 kabla ya Yesu kuja ulimwenguni, iliweka kitabu cha *Ruthu* mara tu baada ya kitabu cha *Waamuzi*, si tu kwa sababu hadithi ya Ruthu inafanyika “katika siku zile. waamuzi walipoamua,” lakini pia kwa sababu Ruthu anatoautiana na hadithi ya mwisho katika **Waamuzi 19-21** ambapo kila kitu kinafanywa vibaya. Kipindi cha waamuzi kilikuwa enzi ya vurugu za jamaa; **Waamuzi 21:25** inamalizia kitabu hicho kwa kusema, “Siku hizo hapakuwa na mfalme katika Israeli. Kila mtu alifanya lililo sawa machoni pake mwenyewe” (ona pia **Waamuzi 17:6**). Kwa upande mwingine, K. Lawson Younger anaonyesha, “Kifungu cha ufunguzi [katika *Ruthu*] kinaunda mjumuisho pamoja na kumbukumbu ya kihistoria kwa Daudi katika 4:17b ili ombwe la uongozi lililo dhahiri wakati wa kipindi cha waamuzi lijibiwe kwa mfalme bora, Daudi” (Younger 2002: 413).

Maneno “kulikuwa na njaa katika nchi” yanatokea mahali pengine kama fungu la maneno kwenye **Mwa 12:10** na **Mwa 26:1**. Visa hivyo vilihusisha Abrahamu kusafiri hadi Misri na Isaka kusafiri hadi Gerari ya Wafilisti. Katika kila kisa, Ibrahimu na Isaka walidanganya kuhusu wake zao, wakidai kwamba walikuwa dada zao (ona **Mwa 12:11-13; 26:7**). Hata hivyo, licha ya uwongo wao, ulikuwa mpango mkuu wa Mungu kuwabariki watu wake, na Mungu atafanya hapa licha ya msiba kwa familia ya Naomi. Uhusiano wa kisheria na **Kumb 28:1-12, 15-24, 48** (njaa ilikuwa mojawapo ya laana za kutomtii Mungu) na ukweli kwamba wakati wa waamuzi ulikuwa na sifa ya kutotii (ona **Waamuzi 2:16-21**). zinaonyesha kwamba njaa katika **Ruthu 1:1** ilikuwa adhabu ya kutotii.

Majina ya baadhi ya wahusika yalikuwa na maana fulani. Elimeleki maana yake “Mungu ni mfalme wangu”; Naomi linatokana na mzizi unaomaanisha “mzuri,” “wa kufurahisha,” “mwema” (ona Harrison 1989:

³ Ispokuwa pale ambapo itakuwa imedokezwa vinginevyo, tafsiri ya Kiswahili ya Union Version itatumika katika maoni haya.

182). Mahlon na Chillion ni wa etimolojia isiyo na uhakika na hawajathibitishwa miongoni mwa majina ya Kale ya Mashariki ya Karibu; yanaweza yakatungwa majina yenye maana ya “mgonjwa, ugonjwa” na “aliyekwisha au aliyetumika, aliyeharibiwa, kifo,” na hivyo “kuonyesha kwa uwazi kuongezeka kwa mgogoro unaokaribia kumpata Naomi” (Younger 2002: 415). Vivyo hivyo, maana za Orpa, Ruthu, na Boazi hazijulikani.⁴

Kusafiri kutoka Bethlehemu hadi Moabu kwa sababu ya njaa kunafunua kejeli fulani. Bethlehemu yenyewe inamaanisha “nyumba ya mkate.” Zaidi ya hayo, kwa kawaida Bethlehemu hupokea mvua nyingi zaidi kuliko Moabu (ambayo iko mara tu baada ya Bahari ya Chumvi upande wa mashariki). Kwa Elimeleki kuhamisha familia yake kutoka Bethlehemu hadi Moabu (adui wa kimapokeo wa Israeli), ambako watakuwa wageni katika nchi ngeni, si tendo la uaminifu kwa kufuatana na jina lake “Mungu ndiye mfalme wangu.” Kejeli ya hali hiyo inasisitizwa na maneno anayotumia mwandishi. Younger anaonyesha, “Msimuliaji anampa msomaji hisia kwamba kati ya Wabethlehemu wote walionaswa na njaa hii, ni mtu huyu tu na familia yake wanaotafuta kimbilio katika “nchi” (*sadeh*) ya Moabu. Neno *sadeh* ni ‘nchi au shamba linalolimwa, linalolimika.’ Baadaye [katika **Ruthu 4:3**] msomaji anagundua kwamba kwa kejeli mwanamume huyu ‘alitenganisha’ *sadeh* katika Bethlehemu ili kwenda kukaa katika *sadeh* katika Moabu.” (Younger 2002: 415)

mst. 3-5: msiba: Naomi apoteza familia yake

Watu wengi wanapenda kuweka uhusiano wa 1:1 kati ya dhambi na hali mbaya katika maisha ya mtu (yaani, hali mbaya lazima iwe adhabu kwa ajili ya dhambi ya mtu). Wazo kama hilo si la kweli, na hakika si la kibiblia. Ingawa matokeo mabaya yanaweza kuwa matokeo ya dhambi, kitabu cha *Ayubu*, **Yohana 9**, na maandiko mengine mengi yanaonyesha kwamba hali mbaya katika maisha ya mtu si lazima ziwe tokeo la dhambi ya mtu na si lazima “kulipiza” dhambi ya mtu. Vyanzo mbalimbali vya Kiyahudi vinahusisha vifo vya Elimeleki, Maloni, na Killioni na kuacha kwao Yuda na wavulana kuoa wake Wamoabu. Hata hivyo, Biblia haisemi waziwazi matendo hayo kuwa dhambi na haihusiani vinginevyo na sababu ya vifo hivyo.⁵ Ingawa ndoa na Wakanaani ilikatazwa (**Kumb 7:1-3**), ndoa na Wamoabu haikukatazwa.⁶ Hata hivyo, Wamoabu hawakuweza kuingia katika kusanyiko la Bwana, wala uzao wa muungano kati ya Mwisraeli na Mmoabu, hadi kizazi cha kumi (**Kumb 23:3; Neh 13:1-3**).

Vifo vya Elimeleki, Maloni, na Kilioni vilimwacha Naomi katika hali ya kukata tamaa *bila kosa lolote*. Wanawake wengi katika ulimwengu wa kale hawakuwa na elimu au mafunzo ya ufundi ili kujiruzuku. Uwezekano wa Naomi kuweza kuolewa tena au kupata watoto ulikuwa mdogo (ona **Ruthu 1:11-12**). Zaidi ya hayo, yeye ni mgeni. R. K. Harrison aonyesha kwamba, katika wakati na mahali hapo, “bila ya mwanamume wa kuleta riziki mwanamke mjane alikuwa katika hatari ya kunyonywa kwa njia mbalimbali, na ikiwa hangepata familia ya kuishi na kufanya kazi, alishushwa hata kuwa ombaomba, kahaba; na mara nyingi kufa kwa njaa” (Harrison 1989: 182). Hivyo, hali ya Naomi ni mbaya sana. Ikiwa watu hawana maoni kwamba kuna uhusiano wa 1:1 kati ya mateso na dhambi, basi mara nyingi wana mwelekeo wa kuhusisha mateso na nguvu kubwa zisizo na utu, kama asili na bahati nasibu. Hilo pia si la kibiblia. Biblia inahusisha hali zetu na enzi kuu ya Mungu. Tofauti na hali ya *Ayubu*, katika kisa cha Naomi, Mungu hana sura ya kibinafsi, na Biblia haituambii sababu za kifo cha Elimeleki, Mahoni, na Kilioni. Hata hivyo, Mungu bado ni mkuu na anatawala. Matukio yaliyompata Naomi na familia yake hayakuwa ya Naomi hasa—kama vile matatizo yetu hayatuhusu sisi. Badala yake, matukio yaliyompata Naomi na familia yake na yanayotupata ni sehemu ya mpango mzima wa Mungu ambao hatimaye umekusudiwa kujiletea utukufu.

Dhiki ya Naomi ni mfano mzuri kwa kanisa la leo. Kanisa la kwanza lilitambua umuhimu wa kuwatunza wajane (na mayatima), yaani, watu wenye uhitaji na walio hatarini zaidi katika jamii. **Yak 1:27** inasema, “*Dini iliyo safi, isiyo na taka mbele za Mungu Baba ni hii, Kwenda kuwatazama yatima na wajane katika dhiki yao, na kujilinda na dunia pasipo mawaa.*” Neno lililotafsiriwa kama “dini” katika mstari huu ni *thrēskeia* ambayo inarejelea “ibada ya sherehe au ibada” (Zodhiates 1993: “*thrēskeia*,” 742). Kwa maneno mengine, inazungumza kuhusu sherehe za kidini ambazo zina thamani machoni pa *Mungu*. Watu hufanya mila au sherehe nyingi tofauti za kidini: baadhi ya tamaduni (kukunja goti au kugusa goti moja hadi sakafu ili kuonyesha heshima); wengine hufanya ishara ya msalaba; wengine huinua mikono yao wanapoomba; wengine huinamisha vichwa vyao, hufumba macho, na kukunja mikono yao. Yakobo anasema kwamba taratibu au sherehe za kweli ambazo Mungu anazithamini si kupiga goti, kuinamisha kichwa, n.k., bali ni “*kuwatazama yatima na wajane katika dhiki yao, na kujilinda na dunia pasipo mawaa*” (**mst. 27**). Katika **1 Tim 5:3-16** Paulo

⁴ Boazi linapatikana katika *Ruthu* tu kama jina la mtu. Hata hivyo, miongoni mwa nguzo kabla ya hekalu la Sulemani kujengwa alitwa Boazi (**1 Falm 7:21**).

⁵ **Ruthu 4:10** inasema kwamba Ruthu alikuwa mke wa Maloni; kwa hiyo Orpa alikuwa mke wa Kilioni.

⁶ Wamoabu walikuwa wazao wa uhusiano wa kujamiiana wa Lutu na binti yake mkubwa (**Mwa 19:33**).

anatoa maelezo ya kina zaidi ya kanuni ya jumla iliyotajwa katika **Yak 1:27**, na anatoa mapendekezo maalum ya jinsi kanisa linavyoweza kuwatunza (yaani, “heshima”) wajane wenye uhitaji.⁷ Aina ya kwanza ya kazi ya kijamii katika kanisa la kwanza ilikuwa kutunza wajane wenye uhitaji (**Mdo 6:1-6**). Utunzaji na hangaiko tunalopaswa kuwaonyesha wengine si tu kwa “mayatima na wajane.” Kwa hakika, “yatima na wajane” ilikuwa katika Agano la Kale maelezo yanayojumunisha wanyonge duniani” (Moo 1989: 1155). Katika Biblia nzima kuwajali maskini na wahitaji kunasisitizwa. Kanisa linapaswa kuwajali waamini maskini na wenye uhitaji (**Rum 12:13; 15:25-27; 1 Kor 16:1-4; 2 Wakorintho 8-9; Yak 2:14-18; 1 Yoh 3:17-18**). Kanisa pia linapaswa kuwajali maskini na wahitaji kwa ujumla (**Kut 23:10-11; Law 19: 9-10; Kumb 15:11; 24: 19-21; Zab 41:1; 112:5-6; Mith 14:21; 19:17; 22:9, 22; 31:20; Isa 58:6-7; Eze 16:49; Mat 25:31-46; Marko 10:21; Luka 3:10-11; Rum 12:20; Gal 2:10; Efe 4:28; Yak 1:27**). Kuwajali maskini na wahitaji ni onyesho la nje la kujitoa kwetu kwa Mungu. Ni ishara ya nje, inayoonekana ya neema ya ndani, ya kiroho katika maisha ya mtu. Ni ile ambayo Yesu aliiita amri ya “pili,” “mpende jirani yako kama nafsi yako” (**Mat 22:39**; ona pia **Luka 10:27**). Tunapaswa kujiuliza: Je, tunafanya nini ili kuwajali kivitendo wale walio katika mazingira magumu zaidi na wenye uhitaji katika jamii yetu?

MASWALI YA MAJADILIANO

1. Kwa nini unafikiri kwamba watu wengi wanapenda kuweka uhusiano wa 1:1 kati ya dhambi na hali mbaya katika maisha ya mtu (yaani, hali mbaya lazima iwe adhabu kwa ajili ya dhambi ya mtu)?

- Kitabu cha Ruthu kinasaidiaje kuondoa wazo hilo? Je, kuna maandiko mengine ya Biblia ambayo yanaondoa dhana kama hiyo?

2. Je, ukweli kwamba Mungu ni mwenye enzi kuu—hata juu ya hali mbaya ya maisha yetu—na kwamba kila kitu kinachotokea ni sehemu ya mpango wake wa jumla, kinaweza kutumiwa kutusaidia kuvumilia nyakati ngumu?

3. Je, sisi kama kanisa tunafanya nini ili kuwasaidia wale walio hatarini zaidi na walio na mahitaji katika jamii yetu?

B. Ruthu anachagua kubaki na Naomi (1:6-19a)

⁶ Ndipo walipondoka yeye na wakweze, ili kurudi kutoka nchi ya Moabu; maana huko katika nchi ya Moabu amesikia ya kwamba Bwana amewajilia watu wake na kuwapa chakula. ⁷ Basi akatoka pale alipokuwepo, na wakweze wawili pamoja naye; wakashika njia ili kurudi mpaka nchi ya Yuda. ⁸ Kisha Naomi akawaambia wakweze wawili, “Nendeni sasa mkarejee kila mmoja nyumbani kwa mamaye; Bwana na awatendee mema ninyi, kama ninyi mlivyowatendee mema hao waliofariki na mimi pia. ⁹ Bwana na awajalie kila mmoja kuona raha nyumbani kwa mumewe.” Kisha akawabusu; nao wakapaza sauti zao wakalia. ¹⁰ Wakamwambia, “La, sivyo; lakini tutarudi pamoja nawe kwa watu wako.” ¹¹ Naye Naomi akasema, Enyi wanangu, “Mrejee; kwani kufuatana na mimi? Je! Mimi ninao watoto wa kiume tena tumboni mwangu, hata wawe waume zenu? ¹² Enyi wanangu, mrejee; nendeni zenu; kwa kuwa mimi ni mzee, siwezi kupata mume tena. Kama ningesema, Natumaini kama ningepata mume hata usiku huu, na kuzaa watoto wa kiume; ¹³ je! Mngesubiri hata watakapokuwa watu wazima? La, sivyo, wanangu; maana ni vigumu kwangu kuliko kwenu, kwa sababu mkono wa Bwana umetoka juu yangu.” ¹⁴ Nao wakapaza sauti zao, wakalia tena, na Orpa akambusu mkwewe, lakini Ruthu akaambatana naye.

¹⁵ Naye akasema “Tazama, shemeji yako amerejea kwa watu wake, na kwa mungu wake; basi urejee wewe umfuate shemeji yako.” ¹⁶ Naye Ruthu akasema, “Usinisihi nikuache, Nirejee nisifuatane nawe; Maana wewe uendako nitakwenda, na wewe ukaapo nitakaa. Watu wako watakuwa watu wangu, Na Mungu wako atakuwa Mungu wangu. ¹⁷ Pale utakapokufa nitakufa nami, Na papo hapo nitazikwa; Bwana anitende vivyo na kuzidi, ila kufa tu kutatutenga wewe nami.” ¹⁸ Basi alipomwona kuwa amekaza nia yake kufuatana naye, aliacha kusema naye. ¹⁹ Hivyo hao wakaendelea wote wawili hata walipofika Bethlehemi.

⁷ Hili linajadiliwa kwa kina katika Menn 2016: 91-94.

mst. 6-19a: Naomi, Orpa, na Ruthu wanatoka kwenda Bethlehemu; Orpa na Ruthu wanakataa kumwacha Naomi; Orpa hatimaye anarudi Moabu, lakini Ruthu anaamua kubaki na Naomi

Ingawa pengine wengi wa wafafanuzi (pamoja na huyu) wanaona **mst. 1-5** kama inayojumuisha utangulizi na sehemu ya kwanza ya kitabu, wengine wanaona **mst. 1-6** kama inayojumuisha utangulizi na sehemu ya kwanza. Kwa hiyo, Younger asema kwamba “mstari wa 6 unafanana kinyume na mstari wa 1, ukitoa utofautishaji wa ajabu wa yaliyomo” na “humaliza na kuleta mkataa utangulizi wa mstari 1-2 kwa kusawazisha ‘kwenda Moabu’ . . . ‘akarudi Moabu,’ na ‘njaa . . . ‘chakula’” (Younger 2002: 418-19). Kwa vyovyote vile, **mst. 6** hufanya kama mpito na hakikisho la kile kinachofuata.

Naomi ana uchungu na huzuni kwa sababu ya kile ambacho kimeipata familia yake kiasi kwamba anashindwa tu kuuona mkono wa Mungu katika matukio ya maisha yake, bali anakuwa na uchungu na hasira dhidi ya Mungu mwenyewe. **Mstari wa 6** unatambua kwamba “*Bwana alikuwa amewatembelea watu wake na kuwapa chakula.*” Hii inadhahirisha kwamba Mungu alikuwa mkuu juu ya njaa na sasa, kwa neema na rehema zake, anaonyesha huruma kwa watu wake.⁸ Ingawa yeye ni Mwisraeli, Naomi hatambui kwamba huruma ya Mungu inamhusu yeye. Badala yake, anasema, “*Mkono wa Bwana umetoka juu yangu*” (**mst. 13**). Anadumisha chuki hii dhidi ya Mungu hata baada ya kufika Bethlehemu, ambapo anasema, “*Msiniite Naomi; niiteni Mara, kwa maana Mwenyezi amenitenda mambo machungu sana. Mimi nilitoka hali nimejaa, na BWANA amenirudisha sina kitu. Kwani kuniita Naomi, ikiwa BWANA ameshuhudia juu yangu, na Mwenyezi Mungu amenitesa?*” (**mst. 20-21**)

Licha ya uchungu wake dhidi ya Mungu, Naomi hata hivyo anaonyesha huruma yake kwa wakwe zake. Anatambua kwamba hana uwezo wa kuwapatia waume wapya Orpa na Ruthu, na kwamba ikiwa mabinti-wakwe waendelea naye hadi Bethlehemu matazamio yao ya kupata waume peke yao yangekuwa mbali, kwa kuwa wangedharauliwa kama wageni katika Israeli. Kwa hiyo, anawasihi sana warudi kwenye nyumba zao wenyewe (**mst. 8-13**). Zaidi ya hayo, anataka kuwaepushia hatima yake: kwa kuwa anaamini “*mkono wa Bwana umetoka juu yake,*” ikiwa Orpa na Ruthu wangebaki naye, basi wangeweza kutarajia mkono wa Bwana kuwa dhidi yao pia. Katika hili, kwa wazi Naomi alikuwa akiwaweka wakwe zake juu ya ustawi wake mwenyewe, kwa kuwa ushauri wake kwa Orpa na Ruthu ungemeanisha kwamba Naomi mwenyewe angepaswa kurudi Bethlehemu peke yake.

Ingawa Naomi alikuwa na uchungu dhidi ya Mungu, aliwabariki wakwe zake kwa jina la Bwana: “*BWANA na awajalie kuona raha, kila mmoja nyumbani kwa mumewe.*” (**mst. 9**) Pia alimwomba Bwana awabariki, kama walivyoonyesha fadhili kwa waume zao waliokufa na kumwambia hivi: “*BWANA na awatendee mema ninyi, kama ninyi mlivyowatendee mema hao waliokufa na mimi.*” (**mst. 8**). Neno linalotafsiriwa “*tenda mema*” ni neno la Kiebrania *hesed*. *Hesed* ni tendo la msingi la uhusiano la kujitolea kwa upendo, kwa kawaida kitendo cha hiari cha rehema isiyo ya kawaida au huruma (“zaidi ya wajibu”), kwa kawaida na mtu aliye katika nafasi yenye nguvu zaidi ambaye, kwa hivyo, angeweza kuchagua kufanya vinginevyo; zaidi ya theluthi mbili ya matumizi ya *hesed* katika AK ni matendo ya Mungu kwa watu (ona Younger 2002: 393-96). Katika hadithi, *hesed* ya Mungu inarejelewa kwa uwazi katika **1:8** na **2:20**, ingawa **2:20** ina utata wa kisarufi na inaweza kurejelea usikivu wa Mungu na Boazi. Mawazo ya Boazi yanaonekana wazi katika jinsi alivyomtendea Ruthu katika kitabu chote. Watu wawili pekee wanaosemwa waziwazi kudhihirisha *hesed* ni Orpa, mara moja (**1:8**) na Ruthu, mara mbili (**1:8; 3:10**). Ruthu anaonyesha waziwazi *hesed* kwa kujitoa kwake kwa Naomi (**1:16-18**). Kwa hiyo, jambo la kushangaza ni kwamba Wamoabu ndio pekee, nje ya Mungu, ambao wanasemwa waziwazi kuwa wanadhahirisha *hesed*.

Hesed lilikuwa wazo la Kiebrania, lililoegemezwa zaidi juu ya uhusiano wao wa kiagano, ukoo, na familia pamoja na Mungu na kila mmoja wao. Robert Hubbard anadokeza kwamba kinachoshangaza kuhusu mfumo wa *hesed* katika *Ruthu* ni kwamba “unaonekana kutulia kitheolojia, si kwa msingi wa agano, lakini juu ya ulimwengu. Yaani, mizizi yake inaegemea zaidi katika jukumu la Yehova kama mfalme wa ulimwengu wote kuliko kama Mungu wa agano la Israeli.” (Hubbard 1991:16) Hivyo, Naomi anaomba katika **1:8** kwamba Mungu awalipe Orpa na Ruthu kwa *hesed* kwao, ingawa si Orpa wala Ruthu alikuwa mshiriki wa jumuiya ya agano ya Israeli. “Ombi lake linadhania kwamba Yehova huwapa thawabu watu wote, si Waisraeli pekee, kwa *hesed*. . . . Zaidi ya hayo, inadhanika (kama vile Agano lote la Kale) kwamba Yahwe mwenyewe ni Mungu wa *hesed*.” (Hubbard 1991: 16) Kwa hiyo, *hesed* inapaswa kuwa sifa hasa za Wakristo na kanisa. Kanisa ni familia (ona **Mat 12:49-50; Rum 8:14, 16; 9:8, 26; 2 Kor 6:18; 11:2; Gal 3:26; 4:6-7; Efe 2; :19; 5:22-32; 1 Tim 3:15; 5:1-2; Ebr 2:11; 12:7; 1 Yohana 3:1-2; Ufu 21:2, 9**) na imepitishwa katika Familia ya Mungu (**Rum**

⁸ Jina la Mungu limetajwa mara ishirini na tatu katika hadithi na wahusika mbalimbali: “Yahwe” mara kumi na saba; “Elohim” mara nne (mara moja Kemoshi, ikimaanisha mungu wa Wamoabu); na “Shadai” mara mbali (ona Hals 1969: 3). Hata hivyo, ni mara mbili tu matendo halisi ya Mungu yametajwa na msimulizi (**1:6** na **4:13**). Hata hivyo, kama tutakavyoona, Mungu yuko na anatenda kazi “nyuma ya pazia” siku zote katika kitabu hiki.

8:15, 23; Gal 4:5; Efe 1:5). Naomi alimwomba Mungu adhihirishe *hesed* kwa Orpa na Ruthu kwa sababu walikuwa wamedhihirisha *hesed* kwa waume zao na kwa Naomi. Hilo linapaswa kutumika hata zaidi kwa Wakristo: kwa sababu ya yote ambayo Kristo ametufanyia, “*sisi twapenda kwa sababu yeye alitupenda sisi kwanza*” (**1 Yohana 4:19**).

Katika **mst. 14**, Orpa alimbusu Naomi kwaheri, akafuata ushauri wa Naomi, na kurudi nyumbani kwake, watu, na miungu yake, “*lakini Ruthu akaambatana naye.*” Orpa hahukumiwi kwa hili; kama Naomi mwenyewe alivyosema, alikuwa na sababu nzuri za kurudi nyumbani kwake. Hata hivyo, kuondoka kwake kunamfanya Ruthu aonekane mwenye mtazamo mzuri zaidi. Kwa hakika, neno hilo hilo la Kiebrania limetumika katika **Mwa 2:24** (“*mwanamume atamwacha baba yake na mama yake naye atashikamana [ataambatana] na mkewe, nao watakuwa mwili mmoja*”). Hii inaonyesha kina cha uaminifu-mshikamanifu wa Ruthu, mapenzi, na kushikamana kwake na Naomi. Naomi alikuwa ametoa picha mbaya ya maisha ikiwa mabinti-wakwe wangebaki, ikiwa ni pamoja na mustakabali wa mjane na kukosa watoto. Kwa hiyo, ingawa Orpa alirudi “*kwa watu wake na kwa miungu yake*” (**mst. 15**), uamuzi wa Ruthu kubaki na Naomi ulikuwa badiliko kamili la kimwili, kihisia-moyo, kijiografia, na kiroho. Kama John Piper anavyoweka, “Naomi alipaka rangi ya siku zijazo kuwa nyeusi sana, na Ruthu akashika mkono wake na kuingia ndani yake” (Piper 2010: 34). Ruthu anaeleza hili katika **mst. 16-18**: “*Uendako nitakwenda, na wewe ukaapo nitakaa. Watu wako watakuwa watu wangu, na Mungu wako atakuwa Mungu wangu; ¹⁷ Pale utakapokufa nitakufa nami, Na papo hapo nitazikwa; BWANA anitendee vivyo na kuzidi, ila kufa tu kutatutenga wewe nami.*” Piper anaona kwamba, sio tu kwamba Ruthu anaiacha familia na ardhi yake mwenyewe, lakini anajitolea kamwe kuolewa na mtu ambaye si jamaa, kwani ikiwa ataolewa na mtu asiye jamaa, ahadi ya Ruthu kwa familia ya Naomi ingepotea” (Piper 2010: 34). Maneno yake “*Pale utakapokufa nitakufa nami, na papo hapo nitazikwa*” yalimaanisha kwamba hatarudi nyumbani hata kama Naomi angekufa. Ahadi yake ilikuwa jumla. Katika **mst. 17** aliomba hata kwa jina la agano la Bwana (Yahwe) katika kujitolea laana ikiwa chochote isipokuwa kifo kilimtenga na Naomi. Ruthu anathibitisha uongofu wake wa kweli kwa Yehova kwa matendo yake, sawa na Rahabu katika **Waamuzi 2** na mjadala wa Yakobo wa imani ya kweli dhidi ya mfu katika **Yakobo 2**.

Hili, tena, linapaswa kutoa changamoto kwa kanisa. Piper aonelea kwamba, katika Ruth, “tuna picha ya mwanamke bora kabisa wa Mungu—na tutaona sifa zake zaidi baadaye. Imani katika Mungu ambayo huona zaidi ya vikwazo vichungu vya sasa. Uhuru kutoka kwa usalama na starehe za ulimwengu. Ujasiri wa kujitosa katika yasiyojulikana na ya ajabu. Kujitolea kwa kiasi kikubwa katika mahusiano yaliyowekwa na Mungu. Huyu ndiye mwanamke anayetajwa kwenye Mithali 31:25 ambaye hutazama wakati ujao akiwa na uhakika katika Mungu na hucheka taabu zinazokuja.” (Piper 2010:35-36) Wakristo wengi, ikiwa si wengi, hawajalazimika kufanya uamuzi ambao Ruthu alifanya—kuishi katika nchi ya kigeni wakiwa wageni kutoka malezi tofauti na watu wanaokuchukia kwa ujumla. Changamoto ni jinsi gani sisi, ambao hatukabiliani na hali na chaguo alilokabiliana nalo lakini tunaishi katika utamaduni na mazingira tuliyozoea, kuishi kwa kujitolea kabisa kwa Kristo na wengine kama Ruthu alivyofanya?

MASWALI YA MAJADILIANO

1. Kwa nini, kama Naomi, tunapopatwa na hali ngumu na mambo magumu, tunaeeleka kuwa na uchungu, kushuka moyo, na kumtukana Mungu, badala ya kumkaribia zaidi?

- Ni nini kinachoweza kutusaidia kumkaribia Mungu zaidi katika hali kama hizo?

2. Dhana ya *hesed* ni nini, na ni jinsi gani kanisa—binafsi na kwa pamoja—hudhihirisha *hesed* kwa wengine kama kipengele muhimu cha kawaida na endelevu cha asili yetu?

3. Je, ni jinsi gani sisi, ambao hatukabiliani na hali na chaguo alilokabili Ruthu lakini tunaishi katika utamaduni na mazingira tuliyozoea, tunaweza kuishi kwa kujitoa kabisa kwa Kristo na wengine kama Ruthu alivyofanya?

C. Naomi na Ruthu wanawasili Bethlehemu (1:19b-22)

^{19b}Na ikawa walipofika Bethlehemu, mji wote ulitaharuki kwa habari zao. Nao wanawake wakasema, “Je! Huyu ni Naomi?” ²⁰Akawaambia, “Msiniite Naomi; niitoni Mara, kwa sababu Mwenyezi Mungu amenitenda mambo machungu sana. ²¹Mimi nilitoka hali nimejaa, naye Bwana amenirudisha sina kitu, kwani kuniita Naomi, ikiwa Bwana ameshuhudia juu yangu, na Mwenyezi Mungu amenitesa?” ²²Basi Naomi akarudi; pamoja na Ruthu Mmoabi, mkwewe; ambao walirudi kutoka nchi ya Moabu; nao wakafika

Bethlehemu mwanzo mwa mavuno ya shayiri.**mst. 19b-22: Naomi na Ruthu wanawasili Bethlehemu**

Uchungu na huzuni ya Naomi inaonekana wazi anapongia Bethlehemu. Kauli yake katika **mst. 20** ni mchezo wa kuzungumzia majina; anasema, *“Msiniite Ninapendeza; niiteni Mchungu.”* Kauli yake katika **mst. 21**, *“Nilitoka hali nimejaa, na Bwana amenirudisha sina kitu,”* yaonyesha jinsi hali zetu zenye uchungu zinavyoelekea kupotosha mtazamo wetu. Zinatugeza ndani ili tuzingatie maumivu na hasara yetu tu: mara tano katika **mst. 20-21** Naomi anafokasi kwake mwenyewe kwa kutumia maneno “mimi” na “mimi.” Jambo la kushangaza ni kwamba kauli yake *“nilitoka hali nimejaa”* kimsingi si ya kweli; ingawa alikuwa ameondoka na mumewe na wanawe, walikuwa wameondoka kwa sababu ya njaa, ambayo ilikuwa janga kwa familia nzima. Kauli yake kwamba *“Bwana amenirudisha sina kitu”* pia si ya kweli. Naomi hata hakubali ukweli kwamba Ruthu yuko pamoja naye, licha ya uaminifu-mshikamanifu wa ajabu wa Ruthu, mapenzi, na kushikamana kwake na Naomi, yote ambayo yalionyeshwa na kuonyeshwa kwa gharama ya ustawi wa Ruthu mwenyewe! Kujitolea kwa ajabu kwa Ruthu kwa Naomi kunadokezwa kwa njia isiyo ya moja kwa moja katika **mst. 22** ambapo anaitwa “Ruthu Mmoabu,” ambayo ndiyo ataitwa kitabia katika sehemu zote za kitabu. Anaendelea kuitwa “Ruthu Mmoabu” ingawa alikuwa amegeuzwa imani wazi wazi katika Yahwe na sasa alikuwa mfuasi wa Yahwe.

Kipengele kingine cha kejeli cha kauli za Naomi ni ukweli kwamba uchungu unaelekea kutupofusha tusione mpango mkuu wa Mungu na njia ndogo ambazo anafanyia mpango huo. Hili ni jambo la kushangaza kwa kuwa Naomi hajamsahau wala kumkataa Mungu. Aliomba usikivu wake alipowahimiza Orpa na Ruthu warudi nyumbani kwao (**1:8-9**). Sasa, yeye halaumu hali ya asili bali anamtaja Mungu hasa kuwa chanzo cha msiba wake. Hivyo, ana maoni ya juu juu ya enzi kuu ya Mungu. Walakini, hana maoni mapana ya kutosha juu ya enzi kuu yake. Yeye ni kipofu kwa kile Mungu amefanya katika maisha ya Ruthu na kwamba, katika Ruthu, Mungu amempa Naomi rafiki wa muda mrefu wa maisha *“akupenda, naye anakufaa kuliko watoto saba”* (**4:15**). Yeye ni kipofu kwa ukweli kwamba Mungu alikomesha njaa na *“alikuwa amewajalia watu wake na kuwapa chakula”* (**1: 6**). Sio tu kwamba Mungu aliwalinda wanawake wawili walio hatarini na waliokuwa peke yao katika safari yao kutoka Moabu hadi Bethlehemu, lakini hata walifika *“mwanzo wa mavuno ya shayiri”* (**1:22**). Mavuno ya shayiri yalikuwa mwezi wa Aprili na mavuno ya ngano yalifuata mwezi wa Mei (Harrison 1989: 183; Huey 1992: 525). Hii ina maana kwamba walifika wakati ambapo wangukuwa na miezi miwili kamili ya kuweza kuokota masazo na hivyo kupata chakula. Hayo ni baadhi tu ya mambo ambayo Mungu tayari alikuwa amefanya. Naomi, bila shaka, hakuweza kujua ni nini Mungu angefanya hivi karibuni ndani na kupitia hali yake kuleta ukombozi wa mali ya Naomi kupitia Boazi, ndoa ya Boazi na Ruthu, kuzaliwa kwa Obedi ambaye angekuwa babu wa mfalme Daudi na hatimaye kumpeleka Masihi mwenyewe! Huzuni na uchungu huelekea kutuondolea tumaini letu kwa Mungu na kutusahaulisha kwamba *“kwa wale wampendao Mungu, vitu vyote hufanya kazi pamoja katika kuwapatia mema, wale walioitwa kwa kusudi lake”* (**Rum 8:28**).

MASWALI YA MAJADILIANO

1. Kwa nini huzuni, uchungu, na mfadhaiko huwa na mwelekeo wa kugeuza mtazamo wetu ndani na kutupofusha kuona ukweli mpana wa mpango wa Mungu na njia ambazo anaweza kuwa anafanya kazi kwa manufaa yetu ya mwisho hata wakati tunateseka?
2. Tunaweza kuwasaidiaje waamini wenzetu wawe na maoni yaliyosawazika zaidi wanapokabili magumu na mateso makubwa?
3. Je, unaweza kufikiria jinsi Mungu ametenda katika maisha yako au katika maisha ya watu unaowajua, wakati wewe au wao walikuwa wanapitia nyakati ngumu?

D. Ruthu na Boazi wanakutana (2:1-23)

¹ *Basi huyo Naomi alikuwa na ndugu wa mumewe, mtu mkuu mwenye mali, wa jamaa yake Elimeleki, na jina lake alitwa Boazi.* ² *Naye Ruthu Mmoabu akamwambia Naomi “Sasa niende kondeni, niokote masazo ya masuke nyuma ya yule ambaye nitaona kibali machoni pake.” Akamwambia, “Haya, mwanangu, nenda.”* ³ *Basi akaenda, akaja akaokota masazo kondeni nyuma ya wavunaji; na bahati yake ikamtukia kwamba akafika sehemu ya shamba iliyokuwa mali yake huyo Boazi, ambaye alikuwa wa jamaa yake Elimeleki.* ⁴ *Na tazama, Boazi akaja kutoka Bethlehemu akawaamkia wavunaji, akasema, “Bwana akae*

nanyi.” Nao wakamwitikia, “Bwana na akubariki.”⁵ Kisha Boazi akamwuliza mtumishi aliyewasimamia wavunaji, “Na huyu je! Ni msichana wa nani?”⁶ yule msimamizi aliyewasimamia wavunaji akajibu, akasema, “Ni yule msichana Mmoabi aliyerudi pamoja na Naomi, kutoka nchi ya Moabu.”⁷ naye akasema, ‘Tafadhali niruhusu kuokota masazo, na kukusanya nyuma ya wavunaji kati ya miganda;’ basi akaja, naye ameshinda tangu asubuhi hata sasa, isipokuwa alikaa nyumbani kitambo kidogo.”

⁸ Basi Boazi akamwambia Ruthu, “Mwanangu sikiliza; wewe usiende kuokota masazo katika shamba lingine, wala usiondoke hapa, lakini ukae papa hapa karibu na wasichana wangu.”⁹ Macho yako na yaelekee konde walivunalo, ufuatane nao; je! Sikuwaagiza vijana wasikuguse? Tena, ukiona kiu, uende kwenye vyombo, nawe uyanywe waliyoyateka hao vijana.”¹⁰ Ndipo aliposujudia, akainama mpaka nchi, akamwambia, “Jinsi gani nimepata kibali machoni pako, hata ukanifahamu, mimi niliye mgeni?”¹¹ Naye Boazi akajibu, akamwambia, nimeelezwa sana yote uliyomfanyia mkweo, tangu alipokufa mumeo’ na jinsi ulivyowaacha baba yako na mama yako, na nchi yako uliyozaliwa, ukawafikilia watu usiowajua tangu hapo.¹² Bwana akujazi kwa kazi yako, nawe upewe thawabu kamili na Bwana, Mungu wa Israeli, ambaye umekuja kukimbilia chini ya mabawa yake!”¹³ Ndipo aliposema, Bwana wangu, na nipate kibali machoni pako; kwa sababu wewe umeniburudisha moyo, na kumwambia mjakazi wako, ingawa mimi si kama mmojawapo wa wajakazi wako.”

¹⁴ Tena wakati wa chakula huyo Boazi akamwambia, “Karibu kwetu, ule katika mkate wetu, uchovyeye tonge lako katika siki yetu.” Basi akaketi pamoja na wavunaji, nao wakampitishia bisi, naye akala akashiba, hata akasaza.¹⁵ Naye alipoinuka tena ili aende kuokota masazo, huyo Boazi aliwaagiza vijana wake akisema “Mwacheni aokote kata kati ya miganda, wala msinkemee.”¹⁶ Tena mtoleeni kidogo katika matita na kukiacha, na akiokote, wala msinkataze.”

¹⁷ Basi Ruthu akaokota masazo kondone hata jioni; kisha akazipura zile nafaka alizoziokota, zikawa yapata efa moja ya shayiri.¹⁸ Akajitwika, akaenda zake mjini. Akamwonyesha mkwewe zile alizoziokota; akavitoe vile vyakula alivyovisaza alipokwisha kushiba, akampa.¹⁹ Basi mkwewe akamwuliza, “Je, umeokota wapi leo? Umefanya kazi wapi? Na abarikiwe yeye aliyekufahamu.” Naye akamweleza mkwewe ni nani ambaye alifanya kazi kwake, akasema, “Yule mtu niliyefanya kazi kwake leo jina lake aitwa Boazi.”²⁰ Naye Naomi akamwambia mkwewe, “Na abarikiwe huyo na Bwana, ambaye hakuuacha wema wake, wala kwa hao walio hai wala walio kufa.” Kisha Naomi akamwambia, mtu huyu ni wa mbari yetu, mmojawapo wa jamaa yetu aliye karibu.”²¹ Naye Ruthu Mmoabi akasema, “Naam, akaniambia, ‘Ukae hapa karibu na vijana wangu, hata watakapomaliza mavuno yangu yote.’”²² Kisha Naomi akamwambia Ruthu mkwewe, “Mwanangu, ni vizuri wewe ufuatane na wasichana wake, wala watu wasikukute katika konde linginelo lote.”²³ Hivyo yeye akafuatana na wasichana wake Boazi na kuokota, hata mwisho wa mavuno ya shayiri na mavuno ya ngano pia; naye alikuwa akikaa kwa mkwewe.

mst. 1-7: Mazingira ya Ruthu kukutana na Boazi

Tumetaja hapo awali kwamba mwandishi wa kitabu cha Ruthu ni msimuliaji wa hadithi na mtunzi wa fasihi. Hii inaonekana katika matumizi yake ya ufidhuli katika kitabu chote. Undani na ujanja wa mtindo wake wa kifasihi unaonekana kwa kuwa, ilhali sura ya 2 yote ni ya kistaarabu (tazama muhtasari, hapo juu), mwandishi hata anatomia ufidhuli ndani ya ufidhuli. Hivyo, **mst. 1-3** yenyewe ni yakifidhuli:

A. wa ukoo wa Elimeleki (**mst. 1a**)

B. ambaye jina lake aliitwa (**mst. 1b**)

C. nenda shambani ukaokote masazo (**mst. 2a¹**)

D. nyuma yake yule ambaye nitaona kibali (**mst. 2a²**)

C’. basi akaenda, akaja akaokota masazo kondeni (**mst. 3a**)

B’. shamba lililokuwa mali yake huyo Boazi (**mst. 3b¹**)

A’. ambaye alikuwa wa jamaa yake Elimeleki (**mst. 3b²**)⁹

Mstari wa 1-7 iliweka jukwaa la mkutano halisi wa Ruthu na Boazi. Mistari hii inatutambulisha kwa Boazi na kutuambia mambo kadhaa muhimu kumhusu. Kwanza, alikuwa ndugu Elimeleki na wa ukoo mmoja na Elimeleki. Huu ndio ukweli muhimu kwa hadithi iliyobaki. Pili, **mst. 1** unamwelezea kama “*mtu anayestahili*.” Neno la Kiebrania ni *gibbor hayil*. “Inamaanisha mtu ambaye ana hadhi ya kijamii na sifa nzuri. Katika muktadha huu haimaanishi tu utajiri na hadhi bali pia uwezo, heshima, na uwezo. Kwa hivyo inatumika wazi kama maelezo ya tabia. (Younger 2002: 439-40) Tatu, Boazi alikuwa mtu mcha Mungu. Hilo linaonyeshwa na jinsi alivyowasalimu wavunaji wake na jinsi walivyomsalimu katika **mst. 4**: “*Boazi akaja kutoka Bethlehemu. akawaambia wavunaji, ‘Bwana akae nanyi!’ Nao wakamwitikia, ‘Bwana na akubariki.’*”

⁹ Younger anadokeza kwamba **mst. 4-17** pia unachukua pamoja A, B, B’, A’ ufidhuli (Younger 2002: 442).

Mistari hii pia inatupa utambuzi zaidi kuhusu tabia ya Ruthu. Tayari tumeona hali ya kujitoa kwa Ruthu kwa Naomi na udhihirisho wake wa *hesed*. Sasa tunaona kwamba anachukua hatua ya kuokota masazo shambani ili kumtunza mama mkwe wake na yeye mwenyewe (**mst. 2**). Kuokota masazo kulikuwa kumeagizwa na Mungu kama njia ya kuwatunza wajane, yatima, na wageni (**Law 19:9-10; Kum 24:19-22**). Pili, yeye ni mnyenyekevu. Hakuanza tu kuokota masalio, ingawa hiyo ilikuwa ni haki yake chini ya sheria, bali aliuliza, “*Tafadhali niruhusu kuokota masazo, na kukusanya nyuma ya wavunaji*” (**mst. 7a**).

Tatu, yeye ni mwenye bidii na mwenye juhudi. Wavunaji wa Boazi waliripoti kwake kwamba “*ameshinda tangu asubuhi hata sasa, isipokuwa alikaa nyumbani kitambo kidogo*” (**mst. 7b**). Kwa kufanya hivi, Ruthu alikuwa akionyesha tabia ambazo zinapaswa kuwa tabia ya Wakristo wote. Mungu alitumba tufanye kazi—kazi ni nzuri na ya heshima na inapaswa kufanywa ili kumheshimu Mungu (**Mwa 2:15; Mith 6:6-11; Efe 4:28; 6:5-8; Kol 3:22-25; 1 Thes 4:11; 1 Tim 6:1-2; Tito 2:9-10**). Biblia inawataka watu wasiwe wavivu au walegevu, bali wawe wafanyakazi wenye bidii—hiyo ndiyo njia ya kupata mafanikio ya kimwili (**Mith 6:6-11; 10:4-5, 26; 12:11, 24, 27; 13:4, 11; 14:23; 15:19; 16:26; 19:15; 20:4, 13; 21:5; 24:30-34; 27:23-27; 28:19; Mhubiri 10:18; Efe 4:28; 2 Thes 3:6-13**). Kupitia kufanya kazi na kufanya biashara, Mungu huwapa watu uwezo wa kupata pesa na kujiboresha wenyewe (**Kumb 8:16-18; Mith 13:11; 22:29; 28:19-20; Efe 4:28; Yak 4:13-15**). Paulo anawahimiza waamini kuhusu kazi katika **2 Thes 3:6-12**, “*6 Ndugu, twawaagiza katika jina la Bwana wetu Yesu Kristo, jitengeni nafsi zenu na kila ndugu aendaye bila utaratibu, wala si kwa kufuata mapokeo mliyoyapokea kwetu*” ⁷ *Mwajua wenyewe jinsi iwapasavyo kutufuata; kwa sababu hatukuenda bila utaratibu kwenu;* ⁸ *wala hatukula chakula kwa mtu ye yote bure; bali kwa taabu na masumbufu, usiku na mchana tulitenda kazi, ili tusimlemee mtu wa kwenu awaye yote.* ⁹ *Si kwamba hatuna amri, lakini makusudi tufanye nafsi zetu kuwa kielelezo kwenu, mtufuate.* ¹⁰ *Kwa kuwa hata wakati ule tulipokuwapo kwenu tuliwaagiza neno hili, kwamba ikiwa mtu hataki kufanya kazi, basi asile chakula.* ¹¹ *Maana twasikia kwamba wako watu kwenu waendao bila ya utaratibu, hawana shughuli zao wenyewe, lakini wanajishughulisha na mambo ya wengine.* ¹² *Basi twawaagiza hao, na kuwaonya katika Bwana Yesu Kristo, watende kazi kwa utulivu na kula chakula chao wenyewe.*” Kwa maneno mengine, kazi ni sharti la kimaadili, si hitaji la kifedha tu. Kazi inalinganishwa na dhambi ya kimaadili ya uvivu (uvivu) na pia na dhambi ya kuwa mtu msumbufu ambaye anapenda kuingilia maisha ya wengine badala ya kujali shughuli yake mwenyewe (yaani, mtu mwenye shughuli nyingi).

Mistari hiyo pia yasema kwamba Mungu anatimiza mpango wake mwenye enzi kuu “nyuma ya pazia,” ingawa haonekani waziwazi na kila kitu kinaonekana kuwa kinajidhihirisha “kiasili.” Kumbuka kwamba Mungu alikuwa anajua na alikuwa akitumia vipengele vyote vya Boazi na Ruthu katika kutekeleza mpango wake wa jumla. Naomi angejua mambo haya ya Boazi na Ruthu, lakini katika uchungu wake na kushuka moyo, hakuweza kuyaona. Hili lapasa kutukumbusha kwamba, hasa tunapoteseka au tunapokabili hali zisizopendeza sana, kuna mengi zaidi kwa hali yetu kuliko tuwezavyo, au tunayoweza kuchagua, kuona. Zaidi ya hayo, **mst. 3** unatuambia kwamba alipotoka kwenda kuokota masalio, Ruthu “*akafikia sehemu ya shamba lililokuwa mali yake huyo Boazi.*” Kiebrania husema kihalisi, “*bahati yake ilibahatika*” (Huey 1992: 527; Younger 2002: 441). Mwandishi anatumia hyperboli (kutia chumvi ya wazi na ya kimakusudi) ili kusisitiza kwa kina ukweli kwamba ni Mungu, si bahati, ndiye anayedhibiti hali ili Ruthu aishie kuokota masazo katika shamba la Boazi, ingawa hakuwa na nia maalum ya kufanya hivyo. Ronald Hals anaiweka hivi, “Kuweka lebo kwa mkutano wa Ruthu na Boazi kama ‘bahati’ si chochote zaidi ya njia ya mwandishi kusema kwamba hakuna nia ya kibinadamu iliyohusika. Kwa Ruthu na Boazi ilikuwa ajali, lakini si kwa Mungu. . . . Kwa kuuita mkutano wake kuwa ajali, mwandikaji hujiwezesha kwa hila kutaja kwamba hata ‘ajali’ huelekezwa na Mungu.” (Hals 1969:12) **Mstari wa 4** waeleza wazo kama hilo unapoanza “*Na tazama.*” Hilo “linasisitiza kwa mara nyingine tena utunzaji wa Mungu kwamba, ‘si ungejua,’ Boazi anatokea!” (Younger 2002: 442). Matukio haya yanapaswa kutukumbusha tena kwamba maisha yetu hayatukii “kwa bahati.” Hata katika hali mbaya zaidi, Mungu bado ni mwenye enzi kuu na anatekeleza mpango wake.

mst. 8-16: Kukutana kwa Ruthu na Boazi na mazungumzo

Boazi anamrejelea Ruthu kama “*binti yangu*” (**mst. 8**), ambayo inaonyesha kwamba kulikuwa na tofauti kubwa ya umri kati ya hao wawili. Mvunaji kumwita “*yule msichana Mmoabu*” (**mst. 6**), na maneno ya Boazi kwa Ruthu kwamba “*hukufuata vijana*” (**3:10**) pia huonyesha hilo. **Mstari wa 11-12** inafunua kwamba Boazi alikuwa amejulishwa juu ya yote ambayo Ruthu alikuwa amemfanyia mama-mkwe wake na jinsi alivyoacha nchi yake ya asili na kuja Bethlehemu. Asili ya Boazi kama mtu mcha Mungu inathibitishwa katika **mst. 12** ambapo anasema, “*Bwana akujazi kwa kazi yako, nawe upewe thawabu kamili na Bwana, Mungu wa Israeli, ambaye umekuja kukimbilia chini ya mabawa yake!*”

Baada ya kupokea taarifa kuhusu Ruthu alikuwa nani, katika **mst. 8-13** Boazi anampa Ruthu msaada na

mapendeleo ya ajabu: anapaswa kubaki katika shamba lake, si la mtu mwingine; anapaswa kukaa karibu na wanawake wake wavunaji; anawaambia hasa vijana wasimguse au kumnyanyasa; na ikiwa ana kiu, anaweza kunywa maji ya kuchotwa na vijana ambayo kwa kawaida walikuwa wamewekewa wao na wafanyakazi wake wengine. Katika **mst. 15** anaongeza kwamba anaruhusiwa “*kuokota masazo hata kati ya miganda, wala usimkeme.*” Anaendelea zaidi ya hapo katika **mst. 16** by kwa kuwaambia wavunaji wake wa kiume, “*Tena mtoleeni kidogo katika matita na kukiacha, na akiokote, wala msimkataze*”¹⁰ Maagizo haya yanapita zaidi ya haki za kawaida za kuokota masalio. **Law19:9** waliwaruhusu tu maskini na wageni kuokota “pembezeni” mwa shamba. Boazi anamruhusu Ruthu kuokota masazo pamoja na wavunaji wa kawaida, ambapo mavuno ni bora zaidi kuliko kando kando kisha anawaagiza wanaume wake watoe baadhi ya shayiri iliyovunwa ili achukue. Kwa kufanya hivyo, Boazi alikuwa akionyesha kwamba alikuwa ameweka kuhusika moyoni kwa Mungu kwa ajili ya maskini: “*7 “Kama akiwepo mtu maskini pamoja nawe, nduguzo mmojawapo, ndani ya malango yako mojawapo, katika nchi yako akupayo Bwana, Mungu wako, usifanye moyo wako kuwa mgumu, wala usimfumbie mkono wako nduguyo maskini; 8 lakini mfumbulie mkono wako kwa kweli, umkopeshe kwa kweli yatoshayo haja yake katika ahitajiyo. . . . 10 Mpe kwa kweli, wala moyo wako usisikitike utakapompa; kwa kuwa atakubarikia Bwana, Mungu wako, kwa neno hili katika kazi yako yote, na katika kila utakalolitika mkono wako. 11 Kwa maana maskini hawatakoma katika nchi milele; ndipo ninakuamuru na kukuambia, Mfumbulie kwa kweli mkono wako nduguyo, mhitaji wako, maskini wako, katika nchi yako.” (Kumb 15:7-11)*

Unyanyasaji wa kijinsia haukuwa aina ya tabia inayotambuliwa na mfumo wa sheria wa Waisraeli (ona Phiri 2006: 322; Younger 2002: 444n.18). Hata hivyo, Boazi anawaagiza wanaume wake wasimguse tu bali pia wasiseme naye isivyofaa. Zaidi ya hayo, kwa kawaida wageni waliwachotea Waisraeli maji, na wanawake walichota maji kwa ajili ya wanaume. Hapa ni wanaume ambao wameteka maji na Ruthu, mgeni, anapewa fursa ya kuyanywa, wakati wakusanyaji masalio kwa kawaida hawakuwa na haki ya kuyanywa (Huey 1992: 530).

Boazi alienda mbali zaidi katika **mst. 14** kwa kumfanya Ruthu ashiriki mlo wa mchana, na hata kumtosha kiasi kwamba alibakiza nafaka iliyochoywa. Nafaka iliyochoywa ilikuwa msingi wa jamii ya AK (ona **1 Sam 17:17; 25:18**). Wakusanya masazo, hasa wageni, kwa kawaida hawangealikwa kushiriki katika mlo wa wavunaji waajiriwa. Maagizo aliyowapa wavunaji wake na kumwalika Ruthu ale mlo ni vielelezo vya jinsi Boazi alivyoonyesha *hesed* kwa Ruthu. Ni muhimu kutambua kwamba kudhihirisha kwa Boazi kwa *hesed* kwa Ruthu na Ruthu kwa kumtii Naomi hakufanyiki katika mazingira fulani ya “kidini,” bali katika sehemu za kazi za kila siku (ambapo *hesed* hukosekana). Wanapaswa kuwa watu wa kuigwa kwetu.

Mwitikio wa Ruthu katika **mst. 10** unaonyesha kwamba alishangazwa kabisa na kulemewa na neema ambayo Boazi alimwonyesha. Jibu la Boazi katika **mst. 11-12** ni muhimu. Kwanza, maneno yake kwa Ruthu katika **mst. 11**, “*Yote uliyomfanyia mkweo, tangu alipokufa mumeo; na jinsi uliyowaacha baba yako na mama yako, na nchi yako uliyozaliwa, ukawafikilia watu usiowajua tangu hapo*” inarudia kile ambacho Mungu alimwambia Abramu, “*Toka wewe katika nchi yako, na jamaa zako, na nyumba ya baba yako, uende mpaka nchi nitakayokuonyesha*” (**Mwa 12:1**). Hili ni dokezo lililofichwa kwamba Ruthu anachukua sehemu muhimu katika historia ya wokovu (ingawa si Boazi wala Ruthu wangeweza kujua hilo wenyewe). Robert Alter anabainisha kwamba “Ruthu anachukuliwa na mwandishi kama aina ya mama mkuu kwa kuasili” (Alter 1981: 59). Kuna mambo mengine yanayofanana: wote wawili Abramu na Ruthu walianza maisha yao kama wapagani, na wote wawili walisafiri magharibi kutoka kwa nyumba zao zilizokuwa mashariki mwa Israeli. Ndivyo ilivyo pia kuhusu mama mkuu wa ukoo Rebeka (mke wa Isaka) na Raheli na Lea (wake za Yakobo). Wote walitoka Mesopotamia, mashariki ya Mto Eufirati (**Mwa 24:3-4, 38; 29:4-5; 31:20-21**), kwa hiyo wao, kama Abramu, walikuwa wenyeji wa nchi ya kigeni mashariki mwa Israeli. Alter aongeza, “Katika kisa cha Rebeka na Raheli, umuhimu mkubwa unahusishwa na kujua nasaba ya msichana kisimani. Hapa, katika kubadilishana na Ruthu, Boazi kimsingi athibitisha kwamba ujasiri wa Ruthu na uaminifu-mshikamanifu wake kwa mama-mkwe wake utatumika pakubwa badala ya nasaba.” (Alter 1981: 59) Hii ni kutazamia injili ambayo nasaba haina umuhimu kabisa. Kama asemavyo Paulo, “*Hapana Myahudi wa Myunani. Hapana mtumwa wala huru. Hapana mtu mume wala mtu mke. Maana ninyi nyote mmekuwa mmoja katika Kristo. Na kama ninyi ni wa Kristo, basi, mmekuwa uzao wa ibrahimu, na warithi sawasawa na ahadi.*” (**Gal 3:28-29**; ona pia **Kol 3:11**)

Pili, tamko la Boazi katika **mst. 12**, “*Bwana akujazi kwa kazi yako, nawe upewe thawabu kamili na Bwana, Mungu wa Israeli, ambaye umekuja kukimbilia chini ya mabawa yake!*” huthibitisha Boazi kuwa mtu wa Mungu mwenye bidii. Kwa kweli, anasema kwamba Yehova ndiye anayemthawabisha Ruthu kwa upendo na ujitoaji ambao ameonyesha kwa Naomi—Boazi ndiye tu chombo cha Mungu cha kubariki. Zaidi ya hayo, maana yake ni kwamba Mungu anathawabisha, na atamthawabisha, Ruthu kwa sababu ametafuta makao chini

¹⁰ Wengine wanaamini kwamba maagizo haya yalitolewa kwa sababu Ruthu alikuwa amenyanyaswa kingono na alikuwa karibu kuondoka (ona Younger 2002: 443-44).

ya mbawa zake. Kujificha chini ya mbawa za Mungu ni sitiari tajiri katika AK na AJ la ulinzi mwaminifu wa Mungu (**Kut 19:4; Kumb 32:11; Zab 17:8; 36:7; 57:1; 91:4; Mat 23:10; 37; Luka 13:34**), uonyaji (**Mal 4:2**), nguvu (**Isa 40:31**), na shangwe (**Zab 63:7**). Kishazi muhimu kinajirudia katika **3:9** kama sehemu muhimu ya mpango wa hadithi. Boazi hakuweza kujua hilo aliposema maneno katika **2:12**. Lakini wanaonyesha tena kwamba Mungu ndiye anayeandaa hadithi, na Boazi, kwa hakika, ni chombo cha Mungu cha neema katika kutimiza mpango wa ukombozi wa Mungu. Katika **mst. 13**, tamko la Ruthu, “*Bwana wangu, na nipate kibali machoni pako;*” linaonyesha kwamba ombi lake katika **mst. 2**—“*Sasa niende kondeni, nikaokote masazo ya masuke nyuma yake yule ambaye nitaona kibali machoni pake*”—limejibiwa.

mst. 17-23: Mazungumzo ya Ruthu na Naomi baada ya mkutano

Umahiri wa mtunzi kama mtunzi wa fasihi unaonekana tena katika tukio hili. Younger (2002: 447) anaonyesha jinsi mwandishi anavyotumia ufidhuli tena:

Dibaji ya simulizi (**2:17b-18**)

A. Maswali ya Naomi na baraka (**2:19a**)

B. Jibu la Ruthu—alifanya kazi na mtu anaitwa Boazi (**2:19b**)

C. Baraka za Naomi kwa Boazi na ufunuo—yeye ni jamaa wa karibu na mmoja wa wakombozi (**2:20**)

B’. Jibu la Ruthu (**2:21**)

A’. Idhini ya Naomi (**2:22**)

Hitimisho la simulizi (**2:23**)

Onyesho hili pia linaonyesha matokeo ya wema na ukarimu wa Boazi kwa Ruthu (na, kupitia kwake, kwa Naomi). Efa ya shayiri (**mst. 17**) imekadiriwa kuwa karibu nusu moja hadi theluthi mbili ya pishi (au takriban lita 10-20) (Huey 1992: 532; Younger 2002: 447-48). Mvunaji wa kawaida hangeweza kamwe kupata mahali popote karibu na kiasi hicho. Ruthu aliendelea kuokota masazo katika shamba la Boazi “*mpaka mwisho wa mavuno ya shayiri na ngano*” (**mst. 23**), ambayo kwa kawaida ilidumu kama majuma saba mwezi wa Aprili-Mei (Huey 1992: 533; Younger 2002: 448). Ikiwa angeendelea kuvuna kiasi kama hicho wakati wote wa mavuno ya shayiri na ngano, angepata nafaka ya kutosha kujilisha yeye na Naomi kati ya miezi minane hadi mwaka mmoja (Younger 2002: 448).¹¹

Ukweli muhimu wa tukio hili, ambalo linafunuliwa kwa mara ya kwanza, ni kwamba Boazi ni “*wa mbari yetu, mmojawapo wa jamaa yetu aliye karibu*” (**mstari 20**). Naomi anarejelea taasisi ya Waisraeli ya “*mkombozi wa jamaa*” (Kiebrania = *go’el*) ambaye alikuwa “*ndugu wa karibu wa damu wa kiume ambaye alihudumu kama mtetezi wa mtu yeyote aliye hatarini na/au mshiriki wa ukoo asiye na bahati ili kurekebisha usumbufu wowote. kwa utimilifu wa ukoo, ustawi, au shalom (hasa kupitia ukombozi au urejesho wa mali, watu, au ukoo)*” (Younger 2002: 399; ona **Law 25:24-34, 47-55**; ona pia Hubbard 1991: 4-5). Kipengele kimoja cha haya kilikuwa kwamba kama mwanaukoo alikufa bila kupata watoto, *go’el* angeweza kumwoa mjane na mwana wa kwanza angechukua jina la mume aliyekufa, ili kurejesha ukamilifu wa familia na ukoo (ona **Mwa 38:6-11; Kumb 25:5-10**). Hii mara nyingi huitwa “*ndoa ya levirate,*” kutoka kwa Kilatini levir, linalomaanisha “*ndugu ya mume.*” “*Ndugu*” anaweza kuwa ndugu wa kibiojia wa marehemu au mtu ambaye ameinishwa kijamii kama hivyo (Britannica 2022: “*levirate*”). Urithi wa mali ndio mzizi wa ndoa ya levirate. “*Pale ambapo ardhi tayari imetengwa, kukombolewa kwake ‘huchochea’ wajibu wa leverate*” (Younger 2002: 403). Hili litathibitika kuwa muhimu katika mwingiliano wa Boazi na “*jamaa wa karibu zaidi*” katika **Ruthu 4**. Younger anaongeza kwamba *go’el* hakuwa na wajibu wa kufanya kazi ya ukombozi, bali alikuwa na chaguo la kufanya hivyo; kwa hivyo, ilimbidi awe tayari kufanya vitendo vya ukombozi/urejesho (Younger 2002: 403).

Mstari wa 23 unatupeleka kwenye mwisho wa mavuno ya shayiri na ngano, karibu miezi miwili baada ya kuanza katika **mst. 3**. Hilo linakazia kwamba Ruthu amekuwa akifanya kazi kwa bidii kwa takriban miezi miwili, labda akiweza kuokota karibu efa moja kwa siku. Hata hivyo, hakuna dalili kutoka kwa maandishi kwamba uhusiano wa Boazi-Ruthu umeenda popote. Kwa kifupi, kutoka kwa mtazamo wa hadithi, tumeachwa katika mashaka.

MASWALI YA MAJADILIANO

1. Mtazamo wa Kikristo kuelekea kazi unapaswa kuwaje?

¹¹ Hilo lingewezekana kwa kuwa Boazi alimpa Ruthu pendeleo lilelile la pekee la kuwa “*karibu na vijana wangu mpaka wamalize mavuno yangu yote*” (**mst. 21**).

- Ni kwa namna gani kazi ni ya lazima *kimaadili*?
- Je, ni kwa jinsi gani makanisa yetu yanaweza na yanapaswa kuwafunza watu kuhusiana na kazi na kuwasaidia wale walio na uhitaji kupata kazi nzuri na inayofaa?

2. Boazi na Ruthu wanaonyeshaje tabia zinazopaswa kuwa tabia ya Wakristo?

3. Je! Ruthu anafananaje na mmoja wa mama wakuu (Rebeka, Raheli, Lea), na anaelekezaje mbele kwa injili?

4. Tunawezaje kutenda kama *go'els* katika hali yetu leo?

E. Ruth apendekeza kwa Boazi (3:1-18)

¹ Kisha Naomi akamwambia mkwewe, “Je! Mwanangu, si vizuri nikutafutie raha, ili upate mema?”

² Basi huyu Boazi, je! Siye wa mbari yetu, ambaye ulikuwepo pamoja na wasichana wake? Tazama, usiku wa leo atakuwa akipepeti shayiri pale ugani. ³ Basi wewe oga, ukipake mafuta ujivike mavazi yako, kisha uende kwenye uga; walakini usijionyeshe kwake mtu yule, ila atakapokwisha kula na kunywa. ⁴ Nayo itakuwa wakati atakapolala, utapaangalia mahali alalapo, nawe uingie, uifunue miguu yake ujilaze hapo; na yeye atakuambia utakalofanya.” ⁵ Akamwambia, “Hayo yote unenayo mimi nitafanya.”

⁶ Basi akashuka mpaka ugani; akafanya yote kama vile mkwewe alivyomwagiza. ⁷ Ikawa huyo Boazi aliposhuka kula na kunywa, na moyo wake umekunjuka, alikwenda kulala penye mwisho wa chungu cha nafaka; na huyo mwanamke akaja taratibu, akaifunua miguu yake, akajilaza papo hapo. ⁸ Na ikawa usiku wa manane yule mtu akasituka, akajigeuza; na kumbe! Yupo mwanamke amelala miguuni pake. ⁹ Akasema, “Ni nani wewe?” akajibu, “Ni mimi Ruthu, mjakazi wako; uitande nguo yako juu ya mjakazi wako; kwa kuwa ndiwe wa jamaa aliye karibu.” ¹⁰ Akamwambia, “Mwanangu ubarikiwe na Bwana; umezidi kuonyesha fadhili zako mwisho kuliko mwanzo, kwa vile usivyowafuata vijana, kama ni maskini kama ni matajiri.

¹¹ Basi mwanangu usiogope; mimi nitakufanyia yote uyanenayo; kwa maana mji wote pia wa watu wangu wanakujua ya kwamba u mwanamke mwema. ¹² Tena ndiyo kweli ya kuwa mimi ni wa jamaa yako aliye karibu; lakini kuna mtu wa jamaa aliye karibu kuliko mimi. ¹³ Wewe ungoje usiku huu; kisha, asubuhi, kama akikubali kukufanyia impasavyo jamaa, haya, na akufanyie; lakini ikiwa hataki yeye, basi mimi nitakufanyia impasavyo jamaa; Bwana aishivyo. Ulale wewe hata asubuhi.” ¹⁴ Hivyo huyo mwanamke akalala miguuni pake hata asubuhi; akaondoka mapema asijaweza mtu kutambua mwenzawe; maana Boazi amesema, “Isijulikana kabisa ya kuwa mwanamke alifika penye uga.” ¹⁵ Tena alisema, “Lete hapa shela yako uliyoiva, uishike;” naye akaishika; naye akampimia vipimo sita vya shayiri akamtwika; kisha huyo mwanamke akaenda zake mjini.

¹⁶ Basi alipofika kwa mkwewe, huyo akamwuliza, “Je! Mwanangu, imekuwaje?” Akamwambia yote yule mtu aliyomfanyia, ¹⁷ Akasema, “Na vipimo hivi sita vya shayiri amenipa; maana akaniambia, “Usiende kwa mkweo mikono mitupu.”” ¹⁸ Naye mkwewe akasema, “Basi mwanangu, tulia; hata utakapojua jinsi litakavyotukia jambo hili; kwa sababu mtu huyu hataridhika, asipolimaliza jambo hili leo.”

mst. 1-5: Mpango wa Naomi

Tukio la mwisho katika sura ya 2 lilimpa Naomi tumaini. Sasa Naomi, ambaye tangu aondoke Moabu kwenda Bethlehemu amekuwa hafanyi chochote, anachukua hatua. Tumaini hutusaidia kutoka nje ya nafsi zetu, kuwa na ndoto, kufikiria wengine, na kufikiria jinsi ya kufanya mema. Kufikia sasa, Ruthu amechukua hatua ya kwanza kumsaidia Naomi. Sasa kwa kuwa ameona mambo yote ambayo Boazi—wa jamaa ya marehemu mume wake—amemfanyia Ruthu (na kwa ajili yake), Naomi anaweza kupanga mpango wa kumsaidia Ruthu. Mistari hii inafichua kwamba ana mpango kama huo, kile ambacho John Piper anakiita “haki ya kimkakati,” yaani, mpango wa kufikirika, wenye kusudi wa kuchukua hatua na kufanya yaliyo mema na sahihi (Piper 2010: 80-81). Kama vile Boazi alivyokuwa chombo cha Mungu cha baraka kwa Ruthu na Naomi, vivyo hivyo mpango wa Naomi ni udhihirisho wa nje na unaonekana wa mpango na kusudi la Mungu. Mungu kwa kawaida hutenda kazi kupitia matendo ya watu. Mafanikio ya mpango huu yatakuwa sehemu ya “*thawabu kamili utakayopewa na Bwana*” ambayo Boazi alikuwa ameomba kwa ajili ya Ruthu katika **2:12**.

Naomi kimsingi anaonekana kuwa na wasiwasi kuhusu usalama na ustawi wa Ruthu (**mst. 1**). R. K. Harrison aonelea kwamba, baada ya uvunaji wa shayiri na ngano kukamilika, “Ruthu hangekuwa na kazi

nyingine mpaka mizeituni na zabibu zitakapovunwa.¹² Kwa hiyo, anapendezwa na hali ya kudumu zaidi kwa binti-mkwe wake.” (Harrison 1992: 185) Mpango wake hautokani na ukweli kwamba Boazi anaweza kuwa mkombozi wa jamaa lakini kwa ukweli tu kwamba yeye ni jamaa ambaye alimjua Ruthu na alikuwa ameonyesha upendeleo kwa Ruthu (**mst. 2a**). Kwa hiyo, anaweza kuitikia ifaavyo ombi la ndoa. Mpango uliosalia wa Naomi ni wa vitendo sana. Atakuwa “*akipepete shayiri usiku huu kwenye uwanja wa kupuria*” (**mst. 2b**), yaani, atakuwa peke yake na katika hali ambazo angeweza kuitikia ifaavyo pendekezo la ndoa. Ruthu anapaswa “*kuoga, na kujipaka mafuta, na kuvaa vazi lako*” (**mst. 3a**), yaani, ajifanye kuwa mzuri kadiri awezavyo; hii inaweza pia kuashiria uzito wa nia yake. Hapaswi “*kujitambulisha kwa mwanamume huyo mpaka amalize kula na kunywa*” (**mst. 3b**), yaani, angojee kumkaribia hadi pengine awe katika hali ya kukubali zaidi. Hatimaye, “*alalapo, angalia mahali atakapolala; Kisha nenda ukaifunue miguu yake na ulale, naye atakuambia la kufanya*” (**mst. 4**).

Kipengele hiki cha mwisho cha mpango kimesababisha kiasi cha kutosha cha utata. Katika sehemu fulani za Biblia, neno “miguu” ni neno la kifumbo linalomaanisha kiungo cha uzazi cha mwanamume (ona **Waamuzi 3:24; 1 Sam 24:3**, ambapo Kiebrania husema kihalisi “funika miguu yake”). “Kulala” na mtu wakati fulani inarejelea kujamiiana (ona **Mwa 39:7; 2 Sam 13:11**). Kwa hiyo, wafafanuzi fulani wamependekeza kwamba kile ambacho Ruthu anaombwa afanye ni kufichua sehemu za siri za Boazi na kufanya naye ngono. Ingawa kwa hakika kuna hisia ya ngono kwa mwanamke anayemfunua mwanamume gizani na amelala karibu naye, wazo kwamba alipaswa kufunua sehemu zake za siri na kufanya ngono naye sio lazima kwa kifungu hiki na haiwezekani kabisa. Kwanza, tabia ya kimungu ya Ruthu na Boazi tayari imethibitishwa kwa uthabiti. Kwa Naomi kupendekeza kitendo cha uasherati wa wazi na Ruthu kukubali kufanya hivyo itakuwa nje kabisa ya tabia zao zote mbili; pia itakuwa kinyume kabisa na tabia ya Boazi. Pili, kinachopendekezwa ni desturi isiyo ya maneno ya kuomba ndoa (ona **Kumb 22:30; 27:20; Ezek 16:8; Mal 2:16**). Hilo linathibitishwa katika **mst. 4** ambapo Naomi anasema, “*Yeye atakuambia la kufanya.*” Tatu, uhakika wa kwamba Ruthu wala Boazi hawakukubali pendekezo la Naomi kwa njia ya ngono unathibitishwa katika simulizi halisi la yale ambayo Ruthu na Boazi walifanya usiku huo: hakuna ngono inayoelezwa. Ruthu anatafuta ndoa kwa wazi “*kwa maana wewe ni mkombozi*”; Boazi anaahidi, “*Nitakufanyia yote uyanenayo*”; naye anamwita “*mwanamke mwema*” (**3:9-11**). Kwa hakika, ikiwa Boazi na Ruthu wangependa ngono kwenye kiwanja cha kupuria, tukio kati ya Boazi na jamaa wa karibu kwenye lango la jiji katika sura ya 4 “*lingekuwa ni uwongo kwa Boazi kumdanganya yule mkombozi mwingine ili kumwachia mwanamke ambaye haki yake ni ya kupindukia. tayari amejifunga kimwili kwa Boazi*” (Bernstein 1991: 17).

Ingawa mpango huo unapatana na desturi ifaayo, bado kulikuwa na hatari. Boazi hakuwa na wajibu wa kumwoa Ruthu. Kama tutakavyoona katika **3:12**, hakuwa jamaa-mkombozi wa karibu zaidi. Zaidi ya hayo, akiwa Mwisraeli tajiri na mwenye mamlaka, angeweza kudhihaki matendo ya Ruthu kama jaribio la kimbelebele la kukwea kijamii na maskini, Mmoabu, mjane. Hatimaye, angeweza hata kutumia fursa hiyo kutimiza furaha yake ya ngono na kisha kumshtaki kwa mtego au hata kumshtaki kuwa kahaba! Licha ya hatari hizi, Ruthu anamjibu Naomi, “*Yote unayosema nitafanya*” (**mst. 5**).

mst. 6-15: Ruthu na Boazi wanatekeleza mpango wa Naomi

Kama tulivyoona zaidi ya tukio moja, mwandishi anajionyesha kuwa mwanamitindo mkuu. Kwa hivyo, ingawa sura ya 3 kwa ujumla imepangwa vizuri (tazama muhtasari hapo juu), sehemu hii ya kati yenyewe imepangwa kwa kiufidhuli:

- A. Matendo ya mfano ya Ruthu ya maombi (simulizi) (**mst. 6-7**)
- B. Maneno ya Ruthu ya dua (mazungumzo) (**mst. 8-9**)
- B'. Maneno ya kibali ya Boazi (mazungumzo) (**mst. 10-13**)
- A'. Matendo ya mfano ya Boazi ya kujitolea (masimulizi) (**mst. 14-15**)

Kama vile tulivyoona hapo awali, hasa katika sura ya 2, Mungu kwa kawaida hutenda kazi kupitia matendo ya watu na hutumia njia za asili na “matukio” kutekeleza mpango wake (ona **2:3-4** na majadiliano hapo juu). Tunaona jambo lile lile likifanya kazi hapa: baada ya Boazi kula na kunywa na “*moyo wake umefunguka, akaenda kulala penye mwisho wa chungu ya nafaka*” (**mst. 7**). Kwa maneno mengine, Boazi alijipata katika hali nzuri (bila kujua ni nini kingetokea hivi karibuni), na kisha “ilitokea” tu kulala mahali kwenye sakafu ya kupuria ambapo vitendo vinavyokaribia kutokea vinaweza kutokea. kufanyika bila kuonekana au kuingiliwa au kufasiriwa vibaya na wengine.

Ruthu akafanya kama Naomi alivyomwagiza. Boazi aliposhtuka kumkuta mwanamke amelala miguuni

¹² Kwa kawaida zabibu zilivunwa msimu wa joto na mizeituni katika msimu wa kianguzi (Morrison 2022: n.p.).

pake¹³ na kumuuliza, “Wewe ni nani?” Ruthu akajibu, “Mimi ni Ruthu, mtumishi wako. Utandaze mbawa zako juu ya mjakazi wako; kwa kuwa ndiwe wa jamaa wa karibu” (mst. 9). Neno la “bawa” (Kiebrania = *kānāp*) pia ni neno la “sketi” au “kanzu” ya mwanamume (Huey 1992: 530). Kwa hiyo, tafsiri kadhaa zina Ruthu akisema kitu kama, “Tandaza, basi, sketi yako juu ya mjakazi wako” (KJV), au “tandaza vazi lako juu ya mjakazi wako” (NASB), au “Tandaza upindo wa vazi lako juu yangu” (NIV). “Kutandaza vazi” juu ya mtu fulani ni nahau inayomaanisha “kuoa” (Brotzman 1994: 153; Younger 2002: 462n.20). Walter Kaiser, na wenzake wanaonyesha kwamba “nahau hiyo ilionyesha desturi, ambayo bado inafanywa na baadhi ya Waarabu, ya mwanamume kurusha vazi juu ya mwanamke ambaye ameamua kumchukua awe mke wake” (Kaiser, et al. 1996: 200). Walakini, maneno (na tafsiri ya ESV) “kutandaza mbawa zako” ni muhimu hapa na ina maana nyingi. Hiyo ndiyo tafsiri halisi ya aliyosema Ruthu. Sababu kwa nini maneno hayo ni muhimu ni kwamba yanashika kile ambacho Boazi alikuwa amemwambia Ruthu katika **2:12**, “Bwana akulipe kwa ulichofanya, nawe upewe thawabu kamili na Bwana, Mungu wa Israeli. , ambaye umekuja kukimbilia chini ya mbawa zake!” Mahali pengine ambapo maneno “kunyoosha mbawa” yanatumiwa kuhusiana na wapendanao ni **Ezek 16:8**, ambapo Mungu anafafanua Israeli kuwa msichana mchanga wakati “niliweka nadhiri yangu kwako, na kufanya agano nawe, asema Bwana. Bwana MUNGU, nawe ukawa wangu.” John Piper anaona, “Ikiwa hii ni dalili ya kile Ruthu alitaka kutoka kwa Boazi, ombi hilo lilienda mbali zaidi ya mahusiano ya ngono. Kwa kweli alikuwa akisema, ‘Ningependa kuwa yule unayeweka kiapo cha uaminifu wako na ambaye unafanya naye agano la ndoa.’” (Piper 2010:86) Ruthu akitumia usemi uleule aliotumia Boazi unaonyesha zaidi kwamba Ruthu alielewa kwamba kile Boazi alimaanisha hasa alipotumia nahau hiyo katika **2:12** ni, “Kwa kuwa unakimbilia chini ya mbawa za Mungu, wewe ni aina ya mwanamke ambaye nataka kumfunika kwa mbawa zangu” (Piper 2010: 87). Kama Hubbard asemavyo, “Kwa kurudia neno kuu kutoka kwa midomo yake mwenyewe, Ruthu kimsingi anamwomba Boazi kujibu maombi yake mwenyewe!” (Hubbard 1991: 17). Hili linaonyesha tena jinsi Mungu anavyotenda “nyuma ya pazia,” akitumia wanadamu kutekeleza mapenzi na mpango wake: “Kwa kumfunika Ruthu kwa *kānāp* yake—yaani, kumwoa—Boazi anatekeleza *kānāp* ya Yahwe—yaani, ulinzi wake kwa Ruthu. Au, kufuma uzi ulioangushwa hapo awali [ombi la Naomi katika **1:8** kwamba Mungu amwonyeshe *hesed* Ruthu], *hesed* ya Boazi kuelekea Ruthu ndio umbo ambalo Yehova anawasilisha *hesed* yake kwake.” (Hubbard 1991: 17)

Jibu la Boazi kwa Ruthu lilikuwa kutotumia wakati huo na Ruthu kukidhi matamano yake ya ngono. Kauli yake katika **3:10-11**, “Ubarikiwe na Bwana, binti yangu. Umeufanya wema huu wa mwisho kuwa mkuu kuliko ule wa kwanza kwa kuwa hukufuata vijana, wawe maskini au matajiri. Na sasa, binti yangu, usiogope. Nitakufanyia yote utakayoomba, kwa maana wenyeji wenzangu wote wanajua ya kuwa wewe u mwanamke mzuri,” lathibitisha kwamba Ruthu alikuwa amehukumu kwa kufaa nia ya Boazi alipozungumza naye nyuma shambani. Wakati Boazi anarejelea katika **3:10** kwa “*fadhili hizi za mwisho*,” neno lililotafsiriwa “fadhili” ni *hesed*. Jambo la kwanza la Ruthu lilikuwa kujikabidhi kwa Naomi, kuondoka katika nchi yake na kuja naye Bethlehemu. Kisha, aliendelea kuonyesha *hesed* kwa kuokota masazo ya shambani kwa bidii wakati wote wa mavuno ya shayiri na ngano. Sasa anajitoa kwa Boazi na kurejesha utimilifu wa ukoo kwa kitendo chake cha mfano cha kupendekeza ndoa na Boazi. Kwa kumfunika Ruthu kwa “mbawa” zake, Boazi naye anaendelea *hesed* kwa Ruthu. *Hesed* ya Boazi kuelekea Ruthu ni jinsi Mungu anavyowasilisha *hesed* zake kwake na ni utimilifu wa “thawabu kamili” inayorejelewa na Boazi katika **2:12**.

Piper aonyesha jambo lingine muhimu la utendaji wa Mungu kupitia Boazi na Ruthu (ambalo, tena, halikujulikana na Boazi na Ruthu): “Ruthu yuko karibu kukunjwa na Boazi kwa njia safi na ya uadilifu kuwa ukoo utakaomzaa Yesu Kristo. Usafi wa wakati huu na madhumuni ya umilele yanakuja pamoja katika wakati huu mtakatifu.” (Piper 2010: 91-92) Yesu alisema, “*Heri wenye moyo safi, maana hao watamwona Mungu*” (**Mat 5:8**). Hiyo inatumika, bila shaka, kwa umilele, lakini inianza sasa. Boazi na Ruthu walibaki wakiwa safi kingono kwenye sakafu ya kupuria, licha ya kuwa katika hali ya ngono. Hilo ni somo kwetu. Piper anaongeza, “Usikose hii. Ni muhimu kwako na maisha yako ya ngono. . . . Acha uwezo mkuu wa Boazi katika huduma ya haki ya kimkakati uchochee ndani yako maono makuu, mazuri ya maisha ya ngono: ‘Tutasubiri. Tutangoja hadi yote yafanywe kuwa ya haki kulingana na neno la Mungu.’” (Piper 2010: 92-93) Mungu ataheshimu hilo katika maisha yako. Kuheshimu kwa Mungu matendo yetu ya haki kunaenea zaidi ya kuwa safi kingono. Kitabu hiki kizima kwa kiasi kikubwa kinahusu tabia za watu na kufanya mema hasa kwa wale wa nyumba ya imani. Tunapaswa kutenda kama njia kwa wale wanaohitaji. Sote tunaweza kuwaonyesha wengine heri. Yesu alisema,

¹³ Younger anaonyesha kwamba neno la Kiebrania linalotafsiriwa “miguu” (*margēlot*) limetumika katika Biblia katika **Ruthu 3:4, 7, 8, 14** na **Dan 10:6** tu. Limechukuliwa kutoka katika neno *regel* ambalo humaanisha mguu, mguu wa chini na mguu. Katika **Dan 10:6** inarejelea miguu kwa ujumla. Kwa hiyo, anahitimisha kwamba Ruthu anapaswa kufunua miguu yake au miguu na “kulala karibu naye (labda si ‘miguuni pake’ tu kama inavyeleweka mara nyingi)” (Younger 2002: 459, 459n.10).

“*Hivyo watu wote watajua ya kuwa ninyi mmekuwa wanafunzi wangu, mkiwa na upendo ninyi kwa ninyi*” (Yohana 13:35). Ikiwa kanisa—binafsi na kwa pamoja—lilichukua hili kwa uzito, ushawishi wetu katika ulimwengu ungekuwa mkubwa zaidi.

Ukweli kwamba Boazi alikuwa mtu wa heshima aliyejikabidhi kwa Ruthu unathibitishwa katika mst. 12-15. Kwanza, anakubali kwamba kuna jamaa wa karibu katika uhusiano na Elimeleki kuliko yeye; kwa sababu hiyo, wajibu wa kisheria wa kutenda kama *go'el* ulimwangukia yule jamaa wa karibu zaidi. Boazi hakutaka kuchukua hatua dhidi ya uongozi wa muundo wa ukoo. Kwa mtazamo wa kusimulia hadithi, hii inaongeza kipengele cha mvutano mkubwa ambao haujatatuliwa katika hadithi. Lakini Boazi anaweka wazi katika mst. 13 kwamba ikiwa jamaa wa karibu hatamkomboa, atamkomboa. Kwa kweli, katika mst. 13 aliapa kwa jina la Bwana: “*Kama Bwana aishivyo, nitakukomboa.*” F. B. Huey anaonyesha kwamba hicho kilikuwa “kiapo cha dhati na cha lazima ambacho Mwebrania angeweza kuchukua juu yake mwenyewe,” na “kutoendelea na ahadi yake baada ya kulitaja jina la Bwana kungekuwa ni ukiukaji wa amri ya tatu (Kut 20:7)” (Huey 1992: 538). Jared Wilson anaongeza kuwa “Boazi anasema kwamba atamkomboa Ruthu *kwa sababu Mungu yu hai*” (Wilson 2017: n.p.). Hilo ni somo kwetu: Ikiwa tungeamini kwa kweli na kwa kina kwamba Mungu wa Biblia alikuwa hai na yuko, maisha yetu yangukujaje? Jambo hilo lapasa kuathirije kila jambo tunalofikiri, kusema, na kufanya? Pili, katika mst. 14 Boazi anahakikisha kwamba hakuna mtu anayepaswa kujua kwamba Ruthu amekuwapo kwenye uwanja wa kupuria. Hiyo itahakikisha kwamba sifa zao zote mbili (hasa zake) zitabaki bila doa. Tatu, katika mst. 15 anathibitisha kwa njia ya mfano kujitolea kwake kwa Ruthu kwa kumpa vipimo sita vya shayiri. Hatimaye, ingawa maandishi mengi yanasema, “*Kisha akaingia mjini*” (mst. 15b), andiko la Wamasora linasema, “*Kisha akaenda mjini*. Ikiwa huo ndio usomaji sahihi, inaonyesha kwamba Boazi hakukawia katika ahadi yake ya kutatua suala la jamaa wa karibu zaidi. Hilo bila shaka lingepatana na tabia yake kama inavyofichuliwa katika sehemu nyingine ya kitabu.

mst. 16-18: Ruthu anatoa taarifa kwa Naomi

Katika tukio hili fupi, Ruthu anaripoti yote yaliyotukia kwenye uwanja wa kupuria. Hata hivyo, Ruthu anaongeza usemi muhimu kwamba, Boazi alipompa Ruthu vipimo sita vya shayiri, alisema, “*Usirudi mikono mitupu kwa mama mkwe wako*” (mst. 17). Kwa kurudia neno “mitupu,” tunarudishwa nyuma kwa kauli ya Naomi alipoingia Bethlehem, “*Nilikwenda nikiwa nimejaa, na Bwana amenirudisha sina kitu*” (1:21). Tena, Boazi ni chombo cha Mungu kutekeleza mapenzi ya Mungu katika maisha ya Naomi kama matokeo ya kupoteza mume na wanawe. Jibu la Naomi kwa Ruthu linaonyesha kwamba anaelewa hisia za Boazi na ahadi yake ya kutatua suala hilo haraka iwezekanavyo. Pia tunaona mtindo wa kifasihi wa mwandishi katika sura hii: “Sura ilifunguliwa na Naomi na utafutaji wa ‘pumziko’ kwa ‘binti yangu’ (mstari 1). Inamalizia kwa Naomi na mada zile zile (‘pumzika,’ na ‘binti yangu’; mst. 18)—lakini sasa kukiwa na azimio linaloonekana.” (Nielson 2022: Wiki ya 4: Rudi Tena kwa Naomi)

MASWALI YA MAJADILIANO

1. Baadhi ya Wakristo wanaonekana kufikiri kwamba kupanga na kuweka mikakati kwa namna fulani si kutenda kulingana na “imani.” Je, unafikiri hiyo ni kweli? Kwa nini au kwa nini sivyo?

- Jadili hilo kwa kuzingatia mpango wa Naomi aliouweka katika mst. 1-5.

2. Ni njia zipi tofauti ambazo Ruthu na Boazi walionyesha *hesed*?

- Je, ni kwa jinsi gani tunaweza na tunapaswa—binafsi na kwa pamoja kama kanisa—kuonyesha *hesed* na kutenda kama *go'els* (wakombozi) kwa wengine?

3. Kuendelea kuwa msafi kingono inaweza kuwa vigumu sana katika hali fulani. Bado Mungu anaheshimu hilo, kama alivyoheshimu kusalia kwa Boazi na Ruthu kuwa safi kingono licha ya kuwa katika mazingira yaliyojaa hali ya kingono sana kwenye sakafu ya kupuria.

- Ni mambo gani tunaweza kufanya ili kubaki wasafi kingono katika hali mbalimbali za maisha yetu?
- Kuna tumaini gani kwa wale ambao wameanguka katika aina mbalimbali za dhambi ya ngono?

4. Ikiwa tuliadini kwa dhiti na kwa kina kwamba Mungu wa Biblia alikuwa hai na yuko, maisha yetu yangekuwaaje?

- Ukweli huo unapaswa kuathirije kila jambo tunalofikiri, kusema, na kufanya?

F. Boazi anakomboa mali ya Naomi na kumpata Ruthu (4:1-12)

¹ Basi Boazi akakwea mpaka langoni, akaketi pale; na tazama, yule mtu wa jamaa aliyekuwa karibu, ambaye Boazi amemnena, akapita. Naye akamwita, “Haya! Wewe, karibu, uketi hapa.” Naye akaketi. ² Kisha akatwaa watu kumi miongoni mwa wazee wa mji, akawaambia, “Ninyi nanyi, ketini hapa.” Wakaketi. ³ Kisha akamwambia yule jamaa, “Huyu Naomi, aliyerudi hapa kutoka nchi ya Moabu, anauza sehemu ya ardhi aliyokuwa nayo ndugu yetu, Elimeleki; ⁴ nami ilikuwa nia yangu nikujulishe wewe, na kukuambia, ‘Uinunue mbele ya hawa waliopo na mbele ya wazee wa watu wangu.’ Kama wewe utaikomboa, haya uikomoe; lakini kama hutaikomboa uniambie ili nijue mimi; kwa kuwa hakuna mtu wa kuikomboa ila wewe, na baada yako ni mimi.” Naye akasema, “Nitaikomboa mimi.” ⁵ Ndipo Boazi akasema, “Siku ile utakapolinunua shamba mkononi mwa Naomi, unamnunua Ruthu pia, huyu Mmoabi, mkwewe marehemu, ili makusudi umwinulie marehemu jina katika urithi wake.” ⁶ Basi yule jamaa aliyekuwa karibu akasema, “Mimi sitaweza kulikomboa kwa nafsi yangu, nisije nikauharibu urithi wangu mwenyewe; basi haki yangu ya kulikomboa ujichukulie wewe, maana mimi sitaweza kulikomboa.” ⁷ Basi hii ilikuwa desturi zamani za kale katika Israeli, kwa habari ya kukomboa na kubadiliana, ili kuyahakikisha yote; mtu huvua kiatu chake na kumpa mwenziwe; ndivyo walivyohakikisha neno katika Isreali. ⁸ Basi yule jamaa akamwambia Boazi, “Wewe ujinunulie mwenyewe.” Akavua kiatu chake.

⁹ Naye Boazi akawaambia wale wazee na watu wote, “Leo hivi ninyi ni mashahidi ya kwamba mimi nimenunua yote yaliyokuwa ya Elimeleki, na yote yaliyokuwa ya Kilioni na Maloni, mkononi mwa Naomi. ¹⁰ Tena huyu Ruthu Mmoabi, mkewe Maloni, nimenunua awe mke wangu, makusudi nipate kumwinulia marehemu jina katika urithi wake, jina lake marehemu lisikatike miongoni mwa ndugu zake, wala langoni pa mji wake; leo hivi ninyi ni mashahidi.” ¹¹ Na watu wote waliokuwepo langoni, na wale wazee, wakasema, “Naam, sisi ni mashahidi. Bwana na amfanye mwanamke huyu aingiaye nyumbani mwako kuwa kama Raheli na kama Lea, wale wawili waliojenga nyumba ya Israeli. Nawe ufanikiwe katika Efrata, na kuwa mashuhuri katika Bethlehemu ¹² Nyumba yako na ifanane na nyumba ya Peresi, ambaye kwamba Tamari alimzalia Yuda, kwa wazao atakaokupa Bwana katika mwanamke huyu..”

mst. 1-8: Mazungumzo kati ya Boazi na jamaa wa karibu kwenye lango la jiji

Katika tukio hili, Boazi ni mwaminifu kwa neno lake. Boazi alienda kwenye lango la jiji, ambako ndiko biashara ilifanywa na masuala ya hukumu yalitatuwa na wazee wa jiji (ona **Kumb 22:15; 2 Sam 15:2**). Kwa kuwa wakati fulani karibu kila mtu alilazimika kupita karibu na lango la jiji, Boazi alisimama hapo na kungoja. Hakuhitaji kusubiri muda mrefu. **Mstari wa 1b** tena unatuonyesha mkono wa Bwana ukifanya kazi unaposema, “Na tazama, yule mtu wa jamaa aliyekuwa karibu, ambaye Boazi amemnena, akapita.” Hii ni sawa na **2:4** (“Na tazama, Boazi akaja kutoka Bethlehemu”). Kwa maneno mengine, “Na unajua nini! Jamaa wa karibu alitokea tu.” Mungu alikuwa akipanga matukio.

Katika **mst. 1c**, tafsiri (“Geuka kando, rafiki; keti hapa”) inakosa tamthilia ya maneno ya mwandishi. Katika Kiebrania, jamaa wa karibu anaitwa, *p^eloni almoni*. Huu ni mfano wa maneno mawili yasiyohusiana, hata yasiyo na maana, yenye utungo (k.m., hodge-podge, helter-skelter, hocus-pocus) ambayo yameunganishwa kuunda nahau mpya. Zinatafsiriwa vyema zaidi, “Bw. Fulani-fulani” (Huey 1992: 541; Younger 2002: 474). Sababu ya hii ni kwamba, ingawa Boazi alijua jina la mtu huyo, ilikuwa ni aibu kutotimiza wajibu wake kama *go’el* (mkombozi wa jamaa); kwa hivyo, mwandishi alitaka kumfanya mtu huyo asiwe na jina. Mfano unaofanana kwa kiasi fulani wa AJ unapatikana katika **1 Kor 5:5; 2 Kor 2:6** ambapo mtu aliyelala na mke wa baba yake hatajwi kwa jina, bali anaitwa “*mtu wa namna hiyo*.” Kisha **mst. 2** unatambia kwamba Boazi “*akatwaa watu kumi katika wazee wa mji, akasema, ‘Keti hapa.’*” Katika Dini ya Kiyahudi ya baadaye, wanaume kumi ndio waliokuwa idadi ndogo zaidi iliyohitajika kwa sinagogi; pia ilikuwa ni “akidi muhimu kwa ajili ya baraka za ndoa” (Smith na Cleland 1952: 847). Hii inaonyesha kwamba Boazi hakungoja tu wazee waonekane, bali kwamba alitoka nje kwa bidii na kukusanya akidi ya kisheria ambayo inaweza kuhalalisha kesi ambayo alikuwa karibu kuanzisha.

Katika **mst. 3-4**, Boazi anaanza kueleza kesi yake. Kuna mengi zaidi katika kauli yake katika **mst. 3**—“Naomi, ambaye amerudi kutoka nchi ya Moabu, anauza sehemu ya ardhi iliyokuwa mali ya jamaa yetu Elimeleki”—kuliko inavyoonekana. Kwanza, hii isingeweza kuwakilisha mauzo ya moja kwa moja ya ardhi na

Naomi, kwa sababu ardhi ya familia au ukoo haikuweza kuuzwa kabisa; ni haki tu ya matumizi kwa muda fulani (mpaka Mwaka ujao wa Yubile) ingeweza kuhamishwa (ona **Law 25:14-16, 23-25**) Pili, huenda Elimeleki alikuwa ameuza haki ya kutumia ardhi kabla ya kuhamia Moabu. Naomi hakuwa na uwezo wa kutwaa tena, kwa hiyo anahamisha haki ya ardhi hiyo kwa mkombozi wa jamaa yake kulingana na **Law 25:25** ili kurudisha ardhi hiyo kwa familia.¹⁴

Jamaa wa karibu aliposema katika **mst. 4** kwamba angeikomboa nchi, kwa wazi alipendezwa tu na ardhi hiyo. Huenda alijua kwamba “kwa kukomboa mali ingemlazimu kumwoa mjane, lakini yawezekana alidhani kwamba mjane husika alikuwa Naomi. Dhana ya jamaa ya karibu isingekuwa bila msingi kwani, kusema kweli, ni Naomi na sio Ruthu ambaye alipaswa kuolewa na mkombozi wa mali hiyo. (Davies 1983: 233) Hili linaweza kuwa limekubalika kwake, kwa kuwa Naomi yaelekea alikuwa amepita umri wa kuzaa (ona **1:11-12**). Kisha, bila mzao katika ukoo wa Elimeleki, nchi ingekuwa yake (Davies 1983: 234; Younger 2002: 476).¹⁵

Kisha, kwa mara ya kwanza, Boazi akataja jambo hilo muhimu: “*Ndipo Boazi aliposema, Siku ile utakapolinunua shamba mkononi mwa Naomi, unamnunua Ruthu pia, huyu Mmoabi, mkewe marehemu, ili makusudi umwinulie marehemu jina katika urithi wake.*’ *Basi yule jamaa aliyekuwa wa karibu akasema, sitaweza kulikomboa kwa nafsi yangu, nisije nikaharibu urithi wangu mwenyewe; basi haki yangu ya kulikomboa ujichukulie wewe, maana mimi sitaweza kulikomboa.*” (**mst. 5-6**) Kukomboa nchi ndiko kulikotokeza ulazima wa kumwoa Ruthu, kwa kuwa suala kuu ni kumwinua mrithi wa wafu. mtu ambaye atakuwa na hati miliki ya kisheria ya ardhi na hivyo kurejesha ukamilifu wa ukoo. J. G. Baldwin asema, “Elimeleki alikuwa na haki ya mrithi; Ruthu mkwewe alikuwa angali hai, na mtu aliyenunua shamba alikuwa na jukumu la kumwinulia aliyekufa mrithi [**Kumb 25:5-6**]. Ikiwa mtoto wa kiume angezaliwa, shamba lingerudishwa kwake, na hivyo *go’eli* kungeharibu urithi wake mwenyewe kwa sababu wanawe hawangerithi kile alichonunua. Isitoshe, angekuwa na familia nyingine ya kubaki.” (Baldwin 1970: 282) Zaidi ya hayo, ingawa Ruth alikuwa ameolewa kwa miaka kumi bila kupata watoto, yeye ni mdogo na ana umri wa kuzaa na kwa hiyo ana uwezekano mkubwa zaidi ya Naomi kupata watoto. Mwana yeyote ambaye alimzaa “hatimaye angerithi si tu mali ambayo alikuwa ameikomboa bali pia, kwa uwezekano wote, sehemu ya mali yake binafsi.” (Davies 1983: 234) Hii inachangia jibu la jamaa wa karibu mara moja, “*Sitawezi kulikomboa kwa nafsi yangu, nisije nikaharibu urithi wangu mwenyewe. Basi haki yangu ya kulikomboa ujichukulie wewe, maana sitawezi kulikomboa*” (**mst. 6**).¹⁶

Ikumbukwe kwamba utaratibu “*nyakati za zamani*” za kuthibitisha ununuzi wa shamba kwa kuvua kiatu na kumpa mhusika mwingine kwenye shughuli (**mst. 7-8**) unaonyesha kwamba utaratibu huo haukuwa ukifanywa tena. kitabu kilipoandikwa; hivyo, kulihitajika maelezo ya habari. Huo ni ushahidi kwamba kitabu hicho pengine kiliandikwa kwa kiasi kikubwa baada ya wakati wa waamuzi (wakati hadithi yenyewe inatokea). Kwa mfano, **Yer 32:9-12**, ambayo iliandikwa karibu na wakati wa uhamisho wa Babeli, inasema kwamba Yeremia kilipoandikwa, hati zinazothibitisha uuzaji wa ardhi zilitumiwa. Ikumbukwe pia kwamba utaratibu wa kuvua kiatu na kumpa mhusika mwingine kwenye shughuli ya ardhi si sawa na utaratibu wa kuvua viatu vya kufedhehesha na kutema mate unaoelezwa katika **Kumb 25:7-10** pale jamaa alipokataa kuoa mke wake. mke wa ndugu aliyekufa ili kumwinulia kaka yake uzao. Kwa habari ya Boazi na yule jamaa wa karibu zaidi, utaratibu huo haukufuatwa. Ingawa jamaa wa karibu anaweza kuwa na jukumu la kimaadili la kuikomboa ardhi na kumwoa Ruthu jambo ambalo hakulifanya, na ukweli kwamba hatajwi jina (ambalo linamweka katika hali mbaya), andiko halimhukumu kwa uwazi.

Jeffrey Cohen anaibua uwezekano mwingine ambao unaambatana na msisitizo unaorudiwa katika kitabu chote kwamba Ruthu si Mmoabu asiye Myahudi (ona **1:4, 22; 2:2, 6, 10, 21; 4:5, 10**). Yaani, kukataa kwa yule jamaa wa karibu kuikomboa nchi na kumwoa Ruthu huenda hakukuwa “kukihusiana na ndoa au maswala ya nyumbani – yaani, mke wa ziada na watoto wanaoshiriki mali yake kungekuwa na maana kidogo kwa watoto wake wa sasa - lakini, kwa hakika na kwa urahisi, chuki dhidi ya wageni, hofu kwamba watoto wake waliopo wangechafuliwa machoni pa jumuiya kupitia ndoa ya baba yao na Mmoabu” (Cohen. 2021: 184). Cohen anaongeza kuwa, kwa familia yoyote ambayo ilikaribisha na kuoa mwanamke wa Moabu, “hakukuwa na uhakika kwamba hatua yake ingekubaliwa kwa usawa na jumuiya ya ndani ya Waisraeli. Inawezekana zaidi

¹⁴ J. G. Baldwin anasema, “Kwa kasiri tunavyojua mjane hakuwa na haki ya kurithi, lakini angeweza kusimama badala ya watoto wake” (Baldwin 1970: 282).

¹⁵ Kwa kweli, kwa kuwa wanawake hawakuwa na haki ya kurithi au kumiliki ispokuwa katika mazingira fulani (ona **Num 27:1-11; 36:1-13**), inaweza kuwa iliwezekana kwa yule jamaa wa karibu kulirithi shamba kwa kutokufanya chochote kabisa endapo Naomi na Ruthu wangekufa. Ni Boazi ambaye alilazimisha mambo hadharani na kutaka uamuzi utolewe.

¹⁶ Ronald Hals anadokeza kwamba, mara nyingine tena, tunauona mkono wa Mungu ukitenda kazi nyuma ya pazia: “Hata mielekeo yenye shaka ya moyo hutumiwa na Mungu, kama vile Boaz alivyoshughulika na yule jamaa wa karibu” (Hals 1969: 18).

kwamba mielekeo ya kawaida ya chuki ya ‘kulala na adui’ ingepatikana, na kwamba zaidi ya dharau ingeweza kushikamana na kumbukumbu ya uzao wa Elimeleki kwa sababu hiyo.” (Cohen 2021: 185)

Suala hili linaenda kwenye kiini cha injili. John Piper anaona kwamba hadithi ya Ruthu “imejengwa kwa usahihi kujumuisha mwanamke wa Moabu katika ukoo wa Daudi na Masihi” (Piper 2010: 133). Hilo limesisitizwa katika **Mat 1:3-6** ambapo Ruthu ni mmoja wa wanawake wanne tu waliotajwa katika nasaba ya Yesu: Tamari, Rahabu, Ruthu, na Bathsheba. Kwa hakika, kila mmoja wa wanawake hao wanne “walieleweka kuwa watu wa Mataifa, na walijumuishwa ili kuonyesha kwamba Masihi, ambaye mababu zake wa kiume katika ukoo wake wa moja kwa moja kutoka kwa Abrahamu hawakuweza, kwa ufafanuzi, kuwa watu wa Mataifa, hata hivyo, walikuwa na mababu Wasio Wayahudi, na hivyo kupendekeza. kufaa kwake kuwa Masihi kwa Mataifa na kwa Wayahudi” (Bauckham 1995: 313).

Kila mmoja wa wanawake hao ana historia ya kuvutia. Tamari aliigiza nafasi ya kahaba ili kufanya ngono na Yuda wakati Yuda alipokataa kumpa Tamari mwanawe wa tatu, Shela, kwa ndoa ya urithi baada ya mumewe Eri (mtoto wa kwanza wa Yuda) kufa na baada ya Onani, mwanawe wa pili kuzaliwa. alikufa (**Mwa 38:1-30**). Alimzaa Peresi kwa sababu ya uzinzi wake na baba mkwe wake. Yuda mwenyewe alikuwa ameo mwanamke Mkanaani (**Mwa 38:2**). Ingawa ukoo wa Tamari haujabainishwa, wengi wanaamini kwamba yeye pia alikuwa Mkanaani (ona Bauckham 1995: 314-20; Kadari 1999: "Ndoa za Tamari"; Warner 2022: n.p.). Rahabu alikuwa kahaba Mkanaani kutoka Yeriko (**Yos 2:1-2**). **Mat 1:4-5** inasema kwamba alikuwa mama yake Boazi kupitia Salmoni (aliye katika mstari wa ukoo unaotajwa katika **Ruthu 4:20**); kwa hiyo, Boazi mwenyewe alikuwa na damu ya Mkanaani ndani yake.¹⁷ Ingawa Rahabu alikuwa Mkanaani, alitoka Yeriko, uliokuwa katika nchi ambayo Mungu alikuwa ameahidi kwa Israeli. Ruthu hakuwa Mmoabu asiye Myahudi tu, bali alitoka nje ya nchi ya ahadi (**Kumb 2:9**). Bathsheba aliolewa na Mhiti (**2 Sam 11:3**). Nasaba yake mwenyewe haijatolewa. Wengi wanafikiri kuna uwezekano kwamba alikuwa Mwisraeli (ona mjadala katika “Was Bathsheba” 2021: n.p.) Hata hivyo, kwa kuwa aliolewa na Mhiti, yeye mwenyewe anaweza kuwa Mhiti. Biblia inaripoti kwamba Bath-sheba alikuwa mwana wa Eliamu, ambaye baba yake alikuwa “Ahithofeli, Mgiloni” (**2 Sam 11:3; 23:34**). Edwin Hitti anasema, “Wagiloni waliitwa kwa ajili ya jiji lao la Gilo katika Milima ya Juu ya Yuda karibu na Hebroni (Yoshua 15), na walikuwa mojawapo ya makabila kadhaa ya Wakanaani ambayo hayakufukuzwa kutoka sehemu ya Yuda ya nchi. Baadhi ya watu waliookoka waliishi pamoja na kabila la Yuda na hata kuolewa katika kabila hilo.” (Hitti 2019: n.p.) Kwa vyovyote vile, Bathsheba alizini na mfalme Daudi (**2 Sam 11:1-5**; ingawa, kutokana na ukweli kwamba alikuwa mfalme, hangekuwa na chaguo dogo katika suala hilo, na kuwa kwake kujamiiana naye kimsingi inaweza kuwa sawa na kumbaka).

Haya yote yalikuwa ni sehemu ya makusudi ya mpango wa Mungu. “Kile ambacho Mungu alikuwa akifanya katika majaliwa yake ya kuona mbali kilikuwa ni kupanda baruti ambayo ingelipua ngome za ukabila na ubaguzi wa rangi. . . . Hadithi ya Ruthu inatambua kwamba damu ya Wamoabu [na, kama tulivyoona, Wakanaani] ilitiririka katika mishipa ya Mwana wa Mungu. Damu hii ilimwagwa kwa ajili ya wokovu wa Wamoabu—na kila kundi la watu wengine.” (Piper 2010: 134) Kama vile Kayafa kuhani mkuu alivyotabiri, Yesu “*angekufa kwa ajili ya taifa hilo, na si kwa ajili ya taifa hilo tu, bali pia kuwakusanya watoto wa Mungu waliotawanyika kuwa mmoja*” (**Yohana 11:51-52**). Hilo limetimia. **Ufu 5:9** inasema “*Kwa damu yako ulimnunulia Mungu watu wa kila kabila na lugha na jamaa na taifa.*” Kama vile Paulo asemavyo katika **Rum 9:25-26**, “Wale wasiokuwa watu wangu nitawaita watu wangu, na yeye asiyependwa nitamwita ‘mpendwa.’ Na mahali pale walipoambiwa, ‘Ninyi si watu wangu,’ huko wataitwa ‘wana wa Mungu aliye hai.’” (akinukuu **Hos 2:23**; ona pia **1 Pet 2:10**) Kwa sababu hiyo, “*Hapana Myahudi wala Myunani, hapana mtumwa wala mtu huru, hapana mtu mume wa mtu mke. Maana ninyi nyote mmekuwa mmoja katika Kristo Yesu*” (**Gal 3:28**). **Kol 3:11** vile vile inasema, “*Hapo hapana Myunani wala Myahudi, kutahiriwa wala kutokutahiriwa, mgeni wala mshenzi, mtumwa wala mwungwana, bali Kristo ni yote, na katika yote.*” Ukabila, ubaguzi wa rangi, na ubaguzi wa kikabila ni kinyume kabisa na injili.

¹⁷ Kama tutakavyoona katika **mst. 18-22**, mara nyingi katika Biblia, nasaba ni “darubini” (yaani majina fulani yameachwa) kwa “madhumuni ya didaktiki au mafundisho” (Younger 2002: 403). Kwa hiyo, kuhusiana na nasaba zilizorekodiwa katika **Ruthu 4:18-22** na **Matt 1:3-6**, D. A. Carson anaonyesha, “Takriban miakamia nne (Mwa 15:13; Kut 12:40) inashughulikiwa na vizazi vine kutoka Peresi mpaka Aminadabu. Bila shaka majina kadhaa yameachwa: kitenzi cha Kiyunani kilichotafsiwa ‘alikuwa baba wa’ (*gennaō*) hakihitaji uhusiano wa haraka lakini mara nyingi humaanisha kitu kama ‘alikuwa babu wa’ au ‘alikuwa mzalishaji wa.’

Vile vile, mstari kati ya Aminadabu na Daudi ni mfupi: majina zaidi yanaweza kuwa yameachwa. Kama majina kama hayo yanafaa mbele ya Boazi, hivi kwamba Rahabu hakuwa mama wa karibu wa Boazi (kama vile ambavyo Hawa hakuwa ‘mama wa wote waliohai mara moja,’ Mwa 3:20), au baada ya Boazi, au wote wawili, mtu hawezi kuwa na hakika.” (Carson 1984: 65; ona pia Jones 2012: n.p.) Kwa zaidi kuhusu msingi wa kifafanuzi ambao ulihitimishwa kwamba Rahabu aliolewa na Salmoni, ona Bauckham 1995: 320-25.

Hii ina maana muhimu ya kiutendaji kwa Wakristo mmoja mmoja na kwa kanisa kwa pamoja. Katika **Matendo 10** Petro alikuwa ameonyeshwa kwamba Mungu haonyeshi upendeleo kati ya Wayahudi na Wamataifa. Hata alishuhudia jambo hili katika **Matendo 11** kwa Wayahudi ambao walikuwa wamepinga kula kwake pamoja na watu wa Mataifa wasiotahiriwa. Hata hivyo, **Gal 2:12-13** inatuambia kwamba “*kabla ya kufika watu fulani waliotoka kwa Yakobo, alikuwa akila pamoja na Mataifa; lakini walipokuja alirudi nyuma, akajitenga, akiogopa washiriki wa tohara. Na Wayahudi wengine wakafanya unafiki pamoja naye, hata Barnaba akadanganywa na unafiki wao.*” Vitendo vya Petro vya nje, vya kusudi havikulingana na imani yake ya ndani, ya kibinafsi. Alikuwa akiikana injili ileile aliyokuwa amehubiri kwa jinsi alivyokuwa akiishi. Kwa hiyo, Paulo “*alishindana naye uso kwa uso, kwa sababu alistahili hukumu*” (**Gal 2:11**), kwa hakika alimwita “*mnaiki*” (**Gal 2:13**), na akaonyesha kwamba “*mwenendo wao haukupertana na kweli. ya Injili*” (**Gal 2:14**). Kwa kuwa hili halikuwa suala la faragha tu kati ya Petro na Wamataifa fulani, lakini kanisa zima lilikuwa linaathiriwa na asili ya injili yenyewe ilikuwa inahusika, Paulo hakwenda kwa Petro kwa faragha (**Mat 18:15-16**) lakini alimkabili *hadharani* (ona pia **Efe 5:11; 1 Tim 5:20**).

Shambulio la Paulo lilienda kwenye kiini cha jambo hilo, yaani, kwamba Petro hakuwa “*katika hatua ya ukweli wa injili*” (**Gal 2:14**). Petro alikanusha injili kwa kuwatenga watu wa mataifa mengine kutokana na ushiriki kamili na usawa katika maisha ya kanisa. Pia alikuwa akiwanyima Mataifa kukubalika kamili katika *maisha yake ya faragha* (yaani, ambaye alikula pamoja nao) kwa sababu ya ukweli kwamba walikuwa watu wa Mataifa. Kwa kweli, ingawa alijua vizuri zaidi, Petro alikuwa akihubiri injili kwa ajili ya “Wayahudi pekee.” Hili ni badiliko kamili la harakati nzima ya historia ya wokovu na ni sawa na kulipindua Agano Jipya, kupindua yale ambayo Yesu alitimiza msalabani, na kurejesha Agano la Kale. Rich Lusk anasema, “Kwa sababu sheria za sherehe za Agano la Kale zilikuwa sheria za kuhamishwa na kutengwa badala ya ufikiaji na urafiki, sheria za ahadi badala ya utimilifu, kwa waongofu wa Mataifa kuwa chini ya sheria hizi ingekuwa kuchukua hatua kubwa nyuma, kama vile Wayahudi kubaki chini yao kungekuwa kukaa katika uzee. . . . Tofauti muhimu [kati ya Paulo na Wayahudishaji] ilikuwa eskatologia iliyotambulika ya Paulo katika Kristo dhidi ya kujitolea kwa Wayahudishaji kwa mazoezi yanayoendelea ya Torati. Paulo angeweza kusema, na wapinzani wake Wayahudi hawakuweza kusema, kwamba enzi iliyoahidiwa, ya mwisho, imefika katika historia, ikifungua milango ya baraka za agano, si kwa wana wote wa kijenetiki wa Ibrahimu tu, bali hatimaye kwa wana wote wa kijenetiki wa Adamu. Tatizo la msingi katika Galatia lilikuwa utafu wa Kiyahudi, au ubaguzi, uliokita mizizi katika uelewa mbovu wa ratiba ya Mungu ya ukombozi-kihistoria. Israeli waligeuza Torati, ambayo ingepaswa kuwa njia ya mwisho wa kuja kwa Kristo (rej. Rum. 10:4), kuwa mwisho ndani yake yenyewe, na kwa hiyo kuwa aina ya ibada ya sanamu (Gal. 4:8-9; taz. Warumi 2:22). (Lusk 2003: n.p.)

Suala hilo hutokea wakati wowote kanisa au Mkristo binafsi anapowanyima watu uanachama, nyadhifa za uongozi, ushirika, au usawa kamili kwa sababu ya kikabila, kimbari, kijamii na kiuchumi, au sababu zingine zinazofanana na hizo. Hili lilikuwa tatizo kubwa sio tu katika Galatia bali pia katika kanisa la kwanza la Yerusalemu (ona **Mdo 6:1; Yak 2:1-13**). Inaendelea kuwa tatizo kubwa kwa kanisa kote ulimwenguni leo. Hii pia inaonekana katika ukosefu wa ushirika ambao baadhi ya madhehebu wanayo na madhehebu mengine. Bila shaka, sote tunafikiri theolojia yetu wenyewe ni sahihi na wale wasiokubaliana nasi wamekosea. Hata ikiwa tuko sahihi katika theolojia yetu, hata hivyo, tunaweza kuwa sahihi kwa njia ile ile Petro alikuwa sahihi: imani yake ya ndani juu ya umoja wa Wayahudi na Wamataifa katika Kristo ilikuwa sahihi, lakini kwa kuwa hakutafsiri imani hizo za ndani kuwa thabiti. , hatua chanya ili kuhakikisha kwamba Wasio Wayahudi walitendewa kuwa sawa, Petro alikuwa mnaiki ambaye “*hakuendana na ukweli wa injili.*” Kwa kweli, alikuwa amegeuza urithi na mapokeo yake ya Kiyahudi kuwa *sanamu*. Hii ni mbaya. Injili ni kweli, na ukweli lazima huathiri jinsi tunavyoishi na vile tunavyoamini. Ikiwa makanisa (na watu binafsi) hawatajichunguza wenyewe kwa uthabiti na kubadili mazoea yao ili kuyapatanisha na matokeo ya injili, hukumu ya Mungu siku ya hukumu inaweza kuwa kwamba hatukuwa waamini waaminifu au makanisa hata kidogo lakini kwa kweli hatukuwa kitu. bali wanafiki na washirikina. Kujumuishwa kwa "Ruthu Mmoabu" katika mstari unaoongoza kwa Daudi na kwa Yesu kuliundwa na Mungu kama sehemu ya mpango wake kama ishara ya kile kinachopaswa kutimizwa ndani na kupitia injili.

mst. 9-12: Boazi anapata haki ya kuikomboa ardhi na kumuoa Ruthu

Boazi alijua wazi utaratibu wa kisheria wa Waisraeli, mahitaji ya kimaadili yanayozunguka ndoa ya levirate, majukumu ya *go'el*, na makutano kati ya ukombozi wa ardhi, kurejesha ukamilifu wa ukoo, na kuoa mjane, na aliyatekeleza kwa ustadi (ona pia, k.m., **Mat 10:16; Luka 16:8-9; Mdo 22:25**). Kupata kwake haki ya kukomboa shamba kungemgharimu kiasi kikubwa cha pesa (ikitegemea miaka mingapi iliyosalia hadi Mwaka wa Yubile), na kumwoa Ruthu kungeweza kusababisha wengine katika jumuiya kumdharau na kuwakataa. wanandoa wapya kwa sababu ya kuzaliwa kwake Moabu. Hata hivyo, Boazi hakuwa na wasiwasi

kuhusu kukomboa nchi na kuoa mwanamke Mmoabu. Ni wazi alimpenda Ruthu. Kwa hiyo anawaambia kwa nguvu sana wazee wote waliokusanyika, “*Leo hivi ninyi ni mashahidi ya kwamba mimi nimenunua yote yaliyokuwa ya Elimeleki, na yote yaliyokuwa ya Kilioni na Maloni, mkononi mwa Naomi. Tena huyu Ruthu Mmoabi, mkewe Maloni, nimemnunua awe mke wangu, makusudi nipate kumwinulia marehemu jina katika urithi wake, jina lake marehemu lisikatike miongoni mwa ndugu zake, leo hivi ninyi ni mashahidi.*” (4:9-10) Maneno yake yaliyorudiwa mara mbili, “*Leo hivi ninyi ni mashahidi,*” na matumizi yake ya wazi ya usemi “*Ruthu Mmoabu,*” ni maneno ya mtu “*aliyetuma ujumbe ulio wazi na wa ujasiri kwa wote wawili. viongozi na watu wa kawaida wa jumuiya yake kwamba hangevumilia tu mabishano yoyote yajayo kuhusu hali ya ndoa yake na Ruthu, au, kwa hakika, kuhusu haki yake ambayo hapo awali haikuwa imeidhinishwa kuhesabiwa kuwa mrithi wa mali ya familia ya marehemu Elimeleki., lakini kinyume chake, alitarajia wote watambue mgeuzwamani Mmoabu kuwa na haki kamili za Myahudi aliyezaliwa nyumbani.*” (Cohen 2021: 185-86)

Nguvu na ushawishi wake ulikuwa na athari aliyoitaka. Watu wote kwenye lango walisema, “*Sisi ni mashahidi*” (mst. 11). Hata hivyo, walikwenda mbali zaidi ya hapo na kuwabariki wote wawili, Ruthu na Boazi, kwa kumpa Ruthu hadhi ya uzazi kwa kulinganisha Ruthu na Raheli na Lea na kuomba kwamba Boazi na Ruthu wazae watoto wengi (mst. 11-12). Kwa hivyo, kile kilichodokezwa katika 2:11 sasa kinawekwa wazi. Kwa kweli, Ruthu haitwi tena “*Ruthu Mmoabu.*” Badala yake, watu wanazungumza kuhusu “*uzao ambao Bwana atakupa kwa mwanamke huyu kijana*” (mst. 12). Baraka za watu katika mst. 11-12 inaweza kuwa baraka ya kawaida ya harusi iliyokaririwa kwa wachumba wengine huko Bethlehem (ona Bernstein 1991: 23-24). Hata hivyo, inadhihirisha kiwango cha kina cha maana katika muktadha huu mahususi. Rejezo la “*mzao ambaye Bwana atakupa wewe*” hudokeza uhakika wa kwamba, kwa kuzingatia miaka kumi ya Ruthu ya kuwa tasa, kuingilia kati kwa kimungu kunaweza kuhitajika ikiwa Boazi na Ruthu watazaa mtoto. Rejea ya watu kwa Tamari pia ina mantiki kwa sababu “*kwanza, ilirejelea ndoa ya urithi, lakini, ambapo Tamari alikuwa amekataliwa kimyakimya, Boazi alikuwa ameheshimu wajibu huo. Pili, kulikuwa na maslahi maalum ya ndani. Peresi, ambaye alizaliwa na Tamari kwa sababu ya hila yake, alikuwa babu ya Boazi (mst. 18), na bila shaka wa wengine wengi katika wilaya ya Bethlehem, kwa kuwa nasaba zinataja wana watatu tu wa Yuda, ambao kutoka kwao kabila zima alishuka.*” (Baldwin 1970: 282; ona pia Bernstein 1991: 23 [“*Tamari, kama mama wa Peresi, ni babu wa kabila na mama mkuu wa ukoo wa mahali hapo*”])

MASWALI YA MAJADILIANO

1. Angalia makutano kati ya utaratibu wa kisheria na wajibu wa kimaadili: jamaa wa karibu hakuwa na wajibu kamili wa kisheria wa kukomboa ardhi na kumwoa Ruthu, ingawa alikuwa na wajibu wa kimaadili; Boazi alijua na kufuata utaratibu wa kisheria kabla ya idadi inayotakiwa ya wazee katika kusuluhisha jambo hilo (na matumizi ya kiatu hicho yanathibitisha kwamba utaratibu ufaao wa kisheria ulifuatwa). Je, tunaweza kupata matokeo gani kutokana na mambo haya ya hakika kwa jinsi tunavyoshughulika na wengine katika hali tofauti ambazo huenda tukakabili?
2. Jamaa wa karibu alisema katika mst.4 kwamba ataikomboa ardhi. Nyakati nyingine Wakristo wanapokabili vikwazo, hukata kauli kwamba “si mapenzi ya Mungu” waendeleo na yale waliyotaka kufanya. Hilo silo ambalo Boazi alihitimisha. Aliitikiaje matumaini na mipango yake ilipoonekana kuzuiwa?
 - Ni athari gani tunaweza kupata kutokana na hili wakati matumaini na mipango yetu wenyewe inaonekana kuzuiwa?
3. Ingawa jamaa wa karibu alikuwa ndani ya haki zake za kisheria kwa kutoikomboa ardhi na kumwoa Ruthu, anaonyeshwa kwa njia isiyofaa. Je, tunaweza kupata matokeo gani kutokana na hili kwa jinsi tunavyoshughulika na wengine katika hali tofauti ambazo huenda tukakabili?
4. Je, kuna umuhimu gani wa kujumuisha “Ruthu Mmoabu” katika nasaba ya Daudi na, hatimaye, ya Yesu?
 - Je, ukabila, ubaguzi wa rangi, na ubaguaji wa kimbari unahusiana vipi na injili?
 - Je, kanisa la leo lina matatizo gani kuhusiana na ukabila, ubaguzi wa rangi, na ubaguaji wa kimbari (toa mifano mahususi)?
 - Je, tunawezaje kuchukua hatua kuondoa matatizo hayo (toa mifano mahususi)?

G. Hitimisho: Boazi na Ruthu waoana, wanapata mwana, na familia ya Naomi inarejeshwa (4:13-17)

¹³ *Basi Boazi akamtwa Ruthu, naye akawa mke wake; naye akaingia kwake, na Bwana akamjalia kuchukua mimba. Naye akazaa mtoto wa kiume.* ¹⁴ *Nao wale wanawake wakamwambia Naomi, “Na ahimidiwe Bwana, asiye kuacha leo hali huna wa jamaa aliye karibu; jina lake huyu na liwe kuu katika Israeli.* ¹⁵ *Naye atakayerejeza uhai wako, na kukuangalia katika uzee wako; ambaye akupenda, naye anakufaa kuliko watoto saba, ndiye aliyemzaa.”* ¹⁶ *Basi Naomi akamtwa yule mtoto, akamweka kifua pake, akawa mlezi wake.* ¹⁷ *Nao wale wanawake waliokuwa jirani zake wakampa jina, wakasema, “Naomi amezaliwa mwana;” wakamwita jina lake Obedi; yeye ndiye baba yake Yese, aliye baba yake Daudi.*

mst. 13-17: Boazi na Ruthu waoana, wanapata mwana, na familia ya Naomi inarejeshwa

Sehemu hii kuu ya mwisho ya kitabu inahitimisha utatuzi wa tatizo kuu lililozushwa katika **1:3-5**, vifo vya Elimeleki, Maloni, na Kilioni na matokeo ya utupu wa Naomi. Pia inafanana na kutofautisha na kuingia kwa Naomi na Ruthu Bethlehemu na mwingiliano wao na wanawake katika **1:19b-22**. Mwandishi anaonyesha tena umilisi wa umbo la fasihi, wakati huu akitumia si ufidhuli, bali usawazishaji. Tukio hilo limewekewa mabano maneno yanayohusu kuzaliwa kwa mwana: “*naye akazaa mwana*” (**mst. 13b**) na “*mwana amezaliwa*” (**mst. 17a**). Tukio linaweza kuchorwa katika sehemu mbili zinazofanana, kama ifuatavyo:

Sehemu ya 1 (4:13-15)A. Maelezo ya simulizi (**4:13**)B. Maneno ya wanawake (**4:14-15**)**Sehemu ya 2 (4:16-17)**A. Maelezo ya Simulizi (**4:16**)B. Matendo ya wanawake (**4:17**)

Katika **mst. 13**, Bwana anatokea mara ya pili tu katika kitabu, “*naye Bwana akamjalia kuchukua mimba*” (mwonekano wake wa kwanza ulikuwa katika **1:6**, “*Bwana alikuwa amewajilia watu wake na kuwapa chakula*”). Mtu anaweza kusema kwamba marejeo haya mawili ya moja kwa moja ya matendo ya Mungu-moja mwanzoni mwa kitabu na nyingine mwishoni-yanatengeneza hadithi. Hata hivyo, kama tulivyoona katika sehemu mbalimbali njiani, Mungu ameendelea kuwepo na kutenda kazi kupitia matendo ya watu. Hakika, hata zote mbili za “kuonekana” kwa Bwana katika **1:6** na **4:13** hazikuwa za wazi bali zilipitia njia za “asili,” si za nguvu za asili. Kitabu hicho kinatofautisha miaka kumi ya ndoa ya Ruthu na Maloni katika Moabu bila mtoto na mimba ya upesi aliyopata baada ya kuolewa na Boazi. Robert Hubbard aonyesha kwamba kuna mengi zaidi katika hadithi hiyo zaidi ya kumpa Ruthu mimba kwa Mungu: “Ni kweli, msaada wa Yahwe ulimwezesha Ruthu kupata mimba. Lakini hakungekuwa na kuzaliwa hata kidogo bila matendo ya kibinadamu—kukamilishwa kingono na wale waliofunga ndoa wapya (4:13), siku ya Boazi mahakamani (4:1-12), mikutano ya Ruthu na Boazi (sura ya 2 na 3), na kuhamia kwake Yuda (sura ya 1).” (Hubbard 1991:18) Kama tulivyoona, matukio haya hatimaye yalipangwa na Mungu, ingawa hakuna muujiza wa waziwazi, sauti ya Mungu haisikiki kamwe, na hakuna mtu mwenye mamlaka aliyeidhinishwa na Mungu kama nabii, kuhani, au hakimu anayeonekana. Kwa ufupi, kitabu cha *Ruthu* kinatambua kwamba “Yahwe haongozi mambo ya wanadamu kupitia miujiza ya vipindi ikifuatiwa na vipindi virefu vya kurudi nyuma. Badala yake, utendaji wake umefichwa nyuma ya matendo ya mawakala wa kibinadamu, hata hivyo anafikiriwa kuwa ndiye kisababishi cha matukio kisicho dhahiri na kisichoweza kutabirika. Kwa hivyo, yeye ndiye chanzo cha hata maelezo madogo zaidi ya “ajali” ya maisha. Kwa jumla, msingi mmoja wa kitheolojia ambao kitabu cha *Ruthu* hutegemea kabisa ni imani katika sababu zote za Mungu zilizofichika lakini zenye kuendelea.” (Hubbard 1988a: 70; ona pia Hals 1969: 15-19 [Katika *Ruthu*, Mungu “hubakia wazi kila dakika, lakini amefichwa. . . hapa anatenda kulingana na mahitaji na matumaini ya watu wa kawaida”])

Kuzaliwa kwa Obedi kama ilivyoelzwa katika **mst. 13-17** ni utimilifu wa maombi na ombi la Boazi katika **2:12**, baraka za watu na wazee katika **4:11-12**, kubatilishwa kwa uchungu na utupu wa Naomi (**1:20-21**), na hatua muhimu kuelekea kwenye kuzaliwa kwa mfalme Daudi na, hatimaye, Masihi (**4:17-22**). Kuzaliwa kwa Obedi ni kilele cha hadithi ambayo imeonyesha Mungu kuwa mwenye enzi juu na anahusika katika hata matukio ya kawaida ya maisha ya familia na juu ya misiba ya familia. Hadithi ya Naomi, Ruthu, na Boazi inatonyesha kwamba matukio ya kila siku ya maisha yetu ya kibinafsi na ya familia yanaweza kuwa na umuhimu, ikijumuisha umuhimu wa muda mrefu, na wa kina wa kitheolojia, zaidi ya chochote tunachoweza kufahamu au kufikiria.

Ni muhimu kwamba Wakristo wasifikie hitimisho la uwongo kutoka kwa kuzaliwa kwa Obedi. Kuhitimisha, “Ikiwa tunaishi maisha ya *hesed* na uaminifu, basi Mungu atakuwa mwaminifu kujibu maombi yetu na kutupa watoto, au kutusaidia kifedha (au chochote kingine tunachoomba)” haikuahidiwa hivyo kabisa.

Kinachoelezewa katika **mst. 13** ni maelezo, sio maagizo. Bila shaka, ni kweli kwamba tunapaswa kuishi maisha ya *hesed* na uaminifu, na Mungu ataliheshimu hilo. Hata hivyo, Mungu hajaahidi kila mume na mke Wakristo wenye upendo na uaminifu-mshikamanifu au mtoto mmoja-mmoja, mali, afya, au baraka nyingine yoyote mahususi. Hakika Mwenyezi Mungu ni Mwenye enzi juu ya dunia, vyote vilivyomo, na kila kinachotokea. Kila kitu ni sehemu ya mpango wake. Anainua watu fulani juu na kuwashusha wengine—pamoja na kuwafanya wengine kuwa matajiri na wengine maskini (**1 Sam 2:7; 1 Nya 29:12-16; Ayubu 42:10; Zab 75:6-7; Mhubiri 5:19; Dan 2:20-21; 1 Tim 6:17**). Yeye huua na kuhuisha; anafungua na kufunga matumbo ya uzazi (**Mwa 20:17-18; Ruthu 4:13; 1 Sam 2:6; Ezek 24:16-18; Mdo 2:23; 4:27-28**). Ingawa kuna uhusiano wa jumla kati ya jinsi mtu anavyoishi na jinsi mtu anavyoweza kuwa na mafanikio, hatuwezi kudharau baraka za Bwana za kidunia. AK na AJ yote mawili yanaonyesha kwamba kuwalinda kwa Mungu maskini na kuwatetea wanaoteseka *hakutokei* “mara moja” au *hata kwa lazima katika maisha haya* (ona **Zab 9:17-20; Ufu 6:9-11**). Mamilioni ya Wakristo (ikiwa ni pamoja na idadi isiyohesabika leo) wameishi katika umaskini, wameteseka, wameteswa, na kufa kwa ajili ya imani yao kwa vizazi. Hilo linapatana na yale ambayo Kristo na mitume waliahidi kwamba tungekabaliana nayo (ona, kwa mfano, **Mat 5:10-12; Luka 14:27; Yoh 16:33; Rum 5:3; Flp 3:10; 2 Tim 3:12; 1 Pet 2:19-21; 4:12-13**). Waumini hawa hawakuwahi kupata afya njema au wingi wa mali. Umaskini wao, mateso, na dhiki si kwa sababu walitenda dhambi au kukosa imani bali ni *kwa sababu* walikuwa waadilifu na waliishi maisha ya imani. Gordon Fee anatukumbusha, “Ingawa Mungu ameahidi kuwathibitisha walio wake [na uthibitisho wetu na furaha itadumu milele; ona, k.m., **Ufu 21:4**], mara chache ameahidi uthibitisho wa mara moja. Kwa mfano, katika Waebrania 11:32-39 wengine kwa imani waliona ushindi mkubwa; lakini wengine *kwa imani walikuwa maskini*. Lakini wote wanasifiwa kwa imani yao. Na maneno hayo yalisemwa ili kuwatia moyo waumini ambao wao wenyewe ‘wamekubali kwa furaha kunyang’ anywa mali yao’ (10:34, N.I.V.), lakini ambao sasa walikuwa karibu kukata tamaa. Uthibitisho wa haraka, hata hivyo, haukuahidiwa kwao (10:35, 36).” (Fee 1984: 41)

Sehemu hii ya kumalizia inaleta duara kamili la hadithi hadi mwanzo. Fokasi iko kwa Naomi na mtoto: “Hadithi ilianza na hasara za Naomi. Inaisha na faida ya Naomi. Iianza na kifo na kuishia na kuzaliwa.” (Piper 2010: 105) Kwa hivyo, katika **mst. 14-15** wanawake hawaoni umuhimu wa mtoto katika ukweli kwamba yeye ndiye mrithi wa Elimeleki na atarithi mali yake lakini katika ukweli kwamba “humfufua Naomi na kumtegemeza katika uzee wake. Wala hawasherehekei utambulisho wake kwa kulia, ‘Mwana amezaliwa kwa Elimeleki,’¹⁸ bali, ‘Mwana amezaliwa kwa Naomi.’ Katika kila ngazi, basi, lengo na kusudi la tukio hili ni kueleza badiliko hilo. maisha ya Naomi kutoka kifo na utupu hadi uzima na utimilifu.” (Bush 1996: 7)

Idadi ya mambo yasiyo ya kawaida na ya kejeli yanaonyeshwa katika aya hizi. Jina Obed linamaanisha “kutumikia” (Harrison 1989: 187). Ingawa “mkombozi” (*go’el*) anayerejelewa katika **mst. 14** anaweza kuchukuliwa kama Boazi, “Yeye” mwanzoni mwa **mst. 15** anaonyesha kwamba wanawake wanarejelea Obedi. Ingawa ni mtoto mchanga, Obedi ni mkombozi kwa angalau njia mbili: kwanza, kupitia kuzaliwa kwake amerudisha uhai na utimilifu kwa Naomi na familia na pili, atakuwa “*wa kukuangalia katika uzee wako*” (**mst. 15**). Cha kushangaza, licha ya maana ya jina la Obedi na ukweli kwamba atamlisha Naomi, katika **mst. 16** tunaona Naomi akimchukua Obedi na kumlea kama mlezi wake.¹⁹ **Mstari wa 17** unatumia lugha ya tangazo la furaha la kuzaliwa, lakini chakushangaza inatumika kwa Naomi, ambapo kwa kawaida tangazo kama hilo lilitolewa kwa baba anayesubiri ambaye hangekuwapo wakati wa kuzaliwa (Hubbard 1988b: 296). Wanawake pia wanasemekana kumpa jina Obed, ingawa katika utamaduni huo wanaume kwa kawaida ndio huwapa watoto majina yao (Phiri 2006: 324).²⁰ Kwa kifupi, katika mazungumzo ya mwisho katika kitabu hiki, wanawake wanaangazia ukweli wa hali ya juu na ushindi kwamba “Naomi asiye na mtoto hakika ana mwana! Kwa hivyo, huunda mjumuisho wa mada kuhusu kipindi kichungu cha Naomi cha kukosa mtoto huko Bethlehemu. Wakati swali la kusikitisha la wanawake lilipoizindua (i 19b), ndivyo kauli yao ya furaha ilihitimisha. Mwanamke ambaye alikata tamaa ya kupata mtoto wa kiume sasa anaye. Mada kuu ya ukosefu wa mrithi wa Naomi imefikia kikomo. Wakati fulani lilipoachwa kama dhahaka kwa ajili ya Mara (‘Uchungu’), jina Naomi (‘Mzuri’) sasa limepata kufaa kwake kama maelezo ya hatima yake (taz. i 20-1). Kwa jumla, hapa mwandishi aliweka fomula ya kawaida ya tangazo la kuzaliwa kama maoni ya wahariri ya kilele kwenye tukio la mwisho la hadithi.” (Hubbard 1988b: 299)

¹⁸ Ingawa Obedi alizaliwa na Boazi na Ruthu, “mtoto huyu hakurejelewa kama mtoto wa Elimeleki, kama ilivyopasa kuwa kama katika ndoa ya urithi” (Phiri 2006: 324).

¹⁹ Neno muuguzi linamaanisha mlazi, kinyume na muuguzi (Huey 1992: 546).

²⁰ Frederic Bush anasema kwamba huu ni mfano wa “leseni ya ushairi” kwa kuwa wanawake jirani hawakumtaja mtoto huyu lakini “walimpa jina” kwa kutoa maelezo ya jina lake kwa kilio chao cha furaha, ‘Mtoto wa kiume amezaliwa kwa Naomi’” (Bush 1996: 12).

Tumeona kwamba Mungu amekuwa akifanya kazi daima katika kitabu hiki katika njia ya kina, lakini iliyofichwa. Hili linathibitishwa kwa kuwa kila sala katika kitabu imejibiwa: **1:8-9** (ombi la Naomi kwamba Bwana awabariki wakwe zake na wapate raha katika nyumba ya mumewe); **2:12** (maombi ya Boazi kwamba Bwana amlipe Ruthu kikamilifu); **2:19-20** (ombi la Naomi kwamba Boazi abarikiwe); **3:10** (ombi la Boazi kwamba Ruthu abarikiwe); **4:11-12** (sala ya watu kwamba Boazi na Ruthu wabarikiwe na uzao); na **4:14-15** (maombi ya wanawake kwamba Bwana abarikiwe na kwamba Naomi arudishwe kwenye uhai na kudumishwa). Kwa kuwa ni Mungu pekee anayejibu maombi, majibu haya yanaonyesha uwepo wake na utendaji katika hadithi nzima. Lakini njia ambayo alijibu maombi haya ilikuwa kupitia maamuzi na matendo ya watu.

Sifa iliyotolewa kwa Ruthu mwishoni mwa **mst. 15** (“*ambaye akupenda, naye anakufaa kuliko wana saba*”) pia ni ya maana na ya kejeli. Katika jamii iliyotawaliwa na wanaume, wana saba walikuwa idadi kamili (ona **1 Sam 2:5; Ayubu 1:2; 42:13**); lakini Ruthu, mwanamke na Mmoabu, ana thamani zaidi ya hiyo. Zaidi ya hayo, kama Daniel Block asemavyo, “Kuliko mtu yeyote katika historia ya Israeli, Ruthu anatia ndani kanuni ya msingi ya maadili ya taifa: ‘Mpende Mungu wako kwa moyo wako wote’ (Kumb 6:5) ‘na jirani yako kama nafsi yako. (Law 19:18). Katika Law 19:34 Musa anawaagiza Waisraeli kumpenda mgeni kama wanavyojipenda wenyewe. Chakushangaza, ni mgeni huyu kutoka Moabu ambaye anawaonyesha Waisraeli maana ya jambo hili.” (Block 1999: 729)

Sentensi ya mwisho ya **mst. 17**, kwamba Obedi “*alikuwa baba yake Yese, baba yake Daudi,*” zote mbili zinasikiliza mwanzo wa kitabu na viungo vya ukoo wa mwisho katika **mst. 18-22. Ruthu 1:2** ilikuwa imedokeza mkataa huo kwa hila kwa kusema kwamba Elimeleki na familia yake walikuwa “*Waefrati kutoka Bethlehemu ya Yuda.*” Hivyo pia ndivyo Daudi anavyofafanuliwa katika simulizi la Daudi na Goliathi katika **1 Sam 17:12**: “*Basi Daudi alikuwa mwana wa yule Mwefrathi wa Bethlehemu ya Yuda.*” Kwa ufupi, hadithi ya Ruthu ni muhimu kwa historia inayofuata ya Israeli. Younger anatoa muhtasari, “Bila Ruthu ukoo wa Elimeleki ungezimwa, kama vile ukoo wa Boazi, na hivyo hakuna Daudi” (Younger 2002: 484). Jambo la kushangaza kukumbuka ni kwamba hadithi ya Ruthu ilitokea “*siku ambazo waamuzi walitawala*” (**Ruthu 1:1**) wakati “*hapakuwa na mfalme katika Israeli*” (**Waamuzi 17:6; 18:1; 19:1; 21:25**). Hii, tena, inaonyesha ukuu wa mpango wa Mungu na ukuu wake juu ya historia.

MASWALI YA MAJADILIANO

1. Wakati mwingine tunaelekea kufikiri kwamba Mungu anapendezwa tu na “matukio makubwa” ya ulimwengu, si katika maisha yetu ya kila siku. Je, hadithi ya Ruthu inabadilishaje mtazamo huo?

- Je, mtazamo unaopatikana kutoka kwa hadithi ya Ruthu wa kuhusika kwa Mungu katika maisha yetu ya kila siku unawezaje kutusaidia tunapokabiliwa na changamoto na maamuzi yetu ya kila siku?

2. Jambo moja ambalo hadithi ya Ruthu inatuonyesha ni kwamba matendo yanayoonekana kuwa madogo na majanga ya kifamilia yanayoonekana kutokuwa na maana yanaweza kuwa na umuhimu mkubwa wa kitheolojia wa muda mrefu ambao hatuwezi kutambua au hata kufikiria. Tafakari juu ya hili.

- Je, ukweli huu unawezaje kutusaidia tunapopita katika maisha yetu?

3. Hadithi ya Ruthu inatuonyesha kwamba Mungu kwa kawaida hutenda kwa njia zinazoonekana kuwa za “asili”: yuko na anahusika katika matukio ya maisha (mabaya na mazuri) lakini hawezi kuonekana, kusikika, au kuhisiwa vinginevyo. Unafikiri ni kwa nini anafanya kazi kwa njia hii?

- Kwa nini ni muhimu kuelewa na kutafakari juu ya hili?

4. Wakristo wengine hufikiri, “Ikiwa tunaishi maisha ya *hesed* na ya uaminifu, basi Mungu atakuwa mwaminifu kujibu maombi yetu na kutupa watoto, au kutusaidia kifedha (au chochote kingine tunachoomba).” Hata hivyo, hiyo si kweli. Mungu hajaahidi kila mume na mke wenye upendo na uaminifu au watoto Wakristo, mali, afya, au baraka nyingine yoyote.

- Unafikiri ni kwa nini Mungu hajaahidi kila mume na mke wenye upendo na uaminifu au watoto wa Kikristo, mali, afya au Baraka nyingine mahususi?
- Ni matatizo gani yanaweza kutokea ikiwa tunafikiri kwamba “Ikiwa tutaishi maisha ya *hesed* na uaminifu,

basi Mungu atakuwa mwaminifu kujibu maombi yetu na kutupa watoto, au kutusaidia kifedha (au kwa chochote kile tunachokiomba)”??

- Tunawezaje kushughulika na hali ambazo tumekuwa tukiishi maisha ya *hesed* na uaminifu lakini, pamoja na hayo tunapitia majanga makubwa na Mungu anaonekana kama hayuko?
- Tunawezaje—kibinafsi na kama Kanisa—kuwasaidia wengine ambao wameishi maisha ya *hesed* na uaminifu lakini, hata hivyo, wanapitia majanga makubwa na Mungu anaonekana kama hayuko?

H. Koda: nasaba ya Daudi (4:18-22)

¹⁸ *Hivi ndivyo vizazi vya Peresi; Peresi alimzaa Hesroni;* ¹⁹ *na Hesroni akamzaa Ramu; na Ramu akamzaa Aminadabu;* ²⁰ *na Aminadabu akamzaa Nashoni; na Nashoni akamzaa Salmoni;* ²¹ *na Salmoni akamzaa Boazi; na Boazi akamzaa Obedi;* ²² *na Obedi akamzaa Yese; na Yese akamzaa Daudi.*

mst. 18-22: Nasaba ya Daudi

Kama tulivyotaja katika maelezo ya 17, hapo juu, mara nyingi katika Biblia, nasaba ni “darubini” (yaani, majina fulani yameachwa) kwa “madhumuni ya kufundisha au kutoa maelekezo” (Younger 2002: 403). Younger anaonyesha kwamba “kulikuwa na tabia [katika nasaba za Mashariki ya Karibu ya Kale] kuweka kikomo cha urefu wa nasaba iliyoandikwa hadi vizazi vitano hadi kumi” (Younger 2002: 404; ona **Mwa 4:17-24; 5:1-32; 11:10-26; 25:12-15; 1 Sam 9:1**). Anahitimisha, “Kwa kuwa nasaba zilifanya kazi kwa madai halali ya nafasi, mamlaka, au mamlaka katika muktadha mbalimbali ya kisiasa na kijamii, kesi ya ushawishi inaweza kufanywa kwamba 4:18-22, badala ya kuwa mpomoko mbaya, inaleta kufungwa kwa yote kwa kukisisitiza umuhimu wa azimio la hadithi: Kurudi kwa Naomi kwa uzima na ukamilifu kupitia kuzaliwa kwa Obedi. Azimio hilo liliongoza vizazi viwili baadaye kwa Daudi.” (Younger 2002: 404)

Ingawa nasaba na kitabu kinaishia kwa kutajwa kwa Daudi, Daudi si mwisho wake mwenyewe. Hiyo ni kwa sababu **2 Sam 7:1-17** ina “Agano la Daudi” ambamo Mungu aliahidi kutokeza uzao wa Daudi baada yake na “*kukifanya imara kiti cha ufalme wake milele*” (**2 Sam 7:12-13, 16**; ona pia **Zab 89:29, 36-37**). Unabii mwingi unaohusiana huonyesha jambo hili (**Yer 33:15-17; Ezek 37:24; Zek 12:7-10**). Hivyo, kwa kawaida Daudi aelekeza zaidi yake mwenyewe kwa “Mwana wa Daudi” mkuu zaidi, yaani, Masihi, ambaye si mwingine ila Yesu Kristo. Zekaria, baba yake Yohana Mbatizaji, alilitambua hilo alipotabiri kuhusu ujio wa kuzaliwa kwa Yesu, “*Atukuzwe Bwana, Mungu wa Israeli, kwa kuwa amewajia watu wake na kuwakomboa, ametusimamishia pembe ya wokovu katika mlango wa Daudi mtumishi wake*” (**Luka 1:68-69**). James Edwards anatoa maoni kwamba wokovu huu “unasimama katika mwendeleo wa kazi ya kihistoria ya Mungu katika Israeli, kama ilivyofunuliwa katika kuanzishwa kwa utawala wa Daudi (mst. 69)” (Edwards 2015: 62). Zaidi ya hayo, unabii wa Zekaria unasema kwamba ujio wa Masihi na wokovu anaoleta unatokana na “reHEMA” ya Mungu ambayo katika Kiyunani ni *eleos* na kwa Kiebrania ni *hesed* (ona *Septuagint* n.d.: Ruthu 1:8; 2:20; 3:10; ; Edwards 2015: 62). Wayahudi walitambua kwamba maneno “mwana wa Daudi” yalimaanisha Masihi. Mathayo anaanza injili yake kwa kueleza Yesu kama “*mwana wa Daudi, mwana wa Ibrahimu*” (**Mat 1:1**). Yesu aliwauliza Mafarisayo maoni yao kuhusu Kristo: “*Yeye ni mwana wa nani?*” Walijibu kwamba yeye ni “*mwana wa Daudi*.” (**Mat 22:42**; ona pia **Marko 12:35; Luka 20:41**). Wengine waliotambua nguvu na upekee wa Yesu walitumia neno “*Mwana wa Daudi*” kwake (**Mat 9:27; 12:23; 15:22; 20:30-31; 21:9; Marko 10:47-48; Luka 10:47-48; 18:38-39**). Yesu alitumia neno hilo kwake mwenyewe (**Marko 12:35-37**). “Kwa kumponya kipofu kutoka Yeriko aliyemwita Mwana wa Daudi, Yesu alikiri hadharani jukumu hili [kama Masihi]” (Goppelt 1982: 87).

Ufufuo wa Yesu unaonyesha kwamba yeye ndiye utimizo wa Agano la Daudi. Hotuba kuu ya Paulo katika **Mdo 13:16-41** inahusu jinsi Kristo ni mwokozi aliyeahidiwa, mzao wa Daudi (**Mdo 13:22-23**; ona pia **Rum 1:3-5**). Jambo lake kuu ni kwamba Mungu alitimiza ahadi yake kwa Daudi na Israeli kwa kumfufua Yesu kutoka kwa wafu (**Mdo 13:30-37**). Katika hotuba yake yote, maneno ya Paulo yanafanana na maneno ya Agano la Daudi katika **2 Samweli 7**, hasa kama ilivyosemwa katika Septuaginti (ona Goldsmith 1968: 321-22). Katika **Mdo 13:34**, Paulo aonyesha kwamba Kristo amefufuliwa kutoka kwa wafu na kwa hiyo “*hatarudi tena kwenye uharibifu*.” Kwa sababu hiyo, kisha ananukuu au kufafanua **Isa 55:3**, “*Nitakupa baraka takatifu na za hakika za Daudi*,” ambayo “inahusu ahadi ya agano kwa Daudi” na inaunganishwa na “mtakatifu” wa **Zab 16:10** [15:10, LXX] (Goldsmith 1968: 323-24). Kwa maneno mengine, “Isa 55:3 imetajwa ili kuonyesha jinsi Mungu ametimiza ahadi za II Sam 7. . . . II Sam 7:15a na 16a zinatimizwa katika ukweli kwamba Yesu sasa hawezi kuharibika. . . . Utata wa manukuu ya Agano la Kale katika Matendo 13:33-37 sio uteuzi wa nasibu, lakini uliyofikiriwa kwa uangalifu kwa misingi ya kiisimu na kitheolojia ili kuwaonyesha Wayahudi jinsi Mungu

alivyotimiza ahadi yake kwa Daudi katika II Sam 7—yaani, kwa kumfufua Yesu kutoka kwa wafu.” (Goldsmith 1968: 324)

Kabla hajazaliwa, malaika Gabrieli alimwahidi Mariamu kwamba Bwana Mungu angempa Yesu “*kiti cha enzi cha Daudi baba yake; naye atatawala juu ya nyumba ya Yakobo hata milele, na ufalme wake hautakuwa na mwisho*” (Luka 1:32-33). Baada ya kufufuka kwake, Yesu aliwaambia wanafunzi wake kwamba “*nimepewa mamlaka yote mbinguni na duniani*” (Mat 28:18). Siku ya Pentekoste Petro alieleza kwa uwazi jinsi Yesu alivyotimiza Agano la Daudi kupitia ufufuo wake na kupaa kwake (Mdo 2:22-36). Petro anasimulia kwa kunukuu na kudokeza 2 Samweli 7 na Zab 16:8-11; 110:1, na 132:11 kwa maana kwamba “*kuketi juu ya kiti cha enzi cha Daudi kunahusishwa na kuketishwa kwenye mkono wa kuume wa Mungu*. Kwa maneno mengine, ufufuo wa Yesu-kwenye mkono wa kuume wa Mungu umewekwa mbele na Petro kama utimizo wa agano la Daudi” (Bock 1992: 49, mkazo ktk nakala halisi.). Katika kupaa kwake kipengele cha mwisho cha Agano la Daudi kilitimizwa—“uzao” wa kweli wa Daudi, Mwana wa Mungu aliketi kwenye “*kiti cha enzi cha Daudi*” ambapo anatawala sasa kwa uwezo wote (ona Marko 16:19; Luka 22:69; Efe 1:20-23; Kol 3:1; Ebr 1:3; 1 Pet 3:21-22; Ufu 1:5; 3:21).

Hadithi ya Ruthu, kwa hiyo, haisuluhishi tu msiba wa familia yenye kukata tamaa na ni kiungo muhimu katika historia ya taifa la Israeli, bali inaelekeza mbele kwa mtu mkuu wa historia yote, Yesu Kristo, Bwana na Mwokozi wa ulimwengu. Ingawa Obedi anaitwa “mkombozi” katika Ruthu 4:14, Yesu ndiye mkombozi mkuu (Luka 1:68; Gal 3:13; Tito 2:14). Katika mjadala wake kuhusu sheria ya Biblia, David Daube asema, “Wazo la Mungu au Yesu kuwakomboa wanadamu kutoka katika dhambi na laana, ambayo inaonekana ni wazo la kidini kabisa, linatokana na sheria hizo za kale juu ya wadeni waliofilisika na wahanga wa mauaji, juu ya kuhifadhi hali iliyopo kwa koo na urithi wa koo [yaani, taasisi ya *go’el*]” (Daube 1969: 59). Robert Hubbard anaongeza kwamba taasisi ya *go’el* “iliipatia Israeli changamoto ya uchochezi ya kuacha uchoyo, hubris [kiburi kupita kiasi na kujiamini], na kutojali. . . . Ilimletea njia bora zaidi na ikamwita Israeli mwema na muungwana. Hivyo, kwa mtazamo wa Agano Jipya, lilitazamia ujio wa Mkombozi Mkuu, yule aliyelipia ukombozi kwa maisha yake mwenyewe.” (Hubbard 1991: 19) Young anamalizia, “Kwa hiyo, si vigumu kuona jinsi Agano Jipya linavyoweza kufasiri kifo cha Kristo kwa maneno ya *go’el*. Kazi ya Yesu kama *go’eli* kuu inakaziwa na ukweli kwamba haoni haya kutuita ‘ndugu’ (Ebr. 2:11).” (Younger 2002: 401) Kwa jumla, “*Go’el* Mkuu” ni Yahwe mwenyewe. Wanadamu kama Boazi, Ruthu, na Wakristo leo wanaofanya kazi ya *hesed* na “*go’el*” ni mawakala wa shughuli takatifu ya Yahwe na huduma ya *go’el* mkuu aliyefanyika mwili, Yesu Kristo (ona Younger 2002: 401, 489). Bila hata kutambua, Naomi, Ruthu, na Boazi walikuwa washiriki katika drama ya maana ya milele. Vile vile hayo yanaweza kusemwa pia kuhusu sisi.

MASWALI YA MAJADILIANO

1. Je, nasaba, hasa kutajwa kwa Daudi, inaelekezaje kwa Yesu Kristo?

- Je, ni kwa namna gani, kama ndivyo, jambo hilo linaathiri mtazamo wako kwa kitabu?

BIBLIOGRAFIA

Alter, Robert. 1981. *The Art of Biblical Narrative*. New York: Basic Books.

Baldwin, J. G. 1970. “Ruth.” In *The New Bible Commentary*, 3rd ed., ed. D. Guthrie, et al., 277-83. Carmel, NY: Guideposts.

Bauckham, Richard. 1995. “Tamar’s Ancestry and Rahab’s marriage: Two Problems in the Matthean Genealogy.” *Novum Testamentum* 37: 313-29.

Bernstein, Moshe. 1991. “Two Multivalent Readings in the Ruth Narrative.” *Journal for the Study of the Old Testament* 50: 15-26.

Block, Daniel. 1999. *Judges, Ruth* (NAC 6). Nashville: Broadman & Holman.

Bock, Darrell. 1992. “The Reign of the Lord Jesus Christ.” In *Dispensationalism, Israel and the Church*, ed. Craig Blaising and Darrell Bock, 37-67. Grand Rapids, MI: Zondervan.

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. 2022. “levirate.” *Encyclopedia Britannica*. Online: <https://www.britannica.com/topic/levirate>.

- Brotzman, Ellis. 1994. *Old Testament Textual Criticism: A Practical Introduction*. Grand Rapids: Baker.
- Bush, Frederic. 1996. "Ruth 4:17: A Semantic Wordplay." In *"Go to the Land I Will Show You": Studies in Honor of Dwight W. Young*, ed. Joseph Coleson and Victor Matthews, 3-14. Winona Lake, IN: Eisenbrauns.
- Carson, D. A. 1984. "Matthew." In *The Expositor's Bible Commentary*, vol. 8, edited by Frank Gaebelein, 3-599. Grand Rapids, MI: Zondervan.
- Cohen, Jeffrey. 2021. "The Romance of Ruth, the Ruse of Boaz, and the Go'el's Real Fear." *Jewish Bible Quarterly* 49: 180-86.
- Daube, David. 1969. *Studies in Biblical Law*. New York: Ktav Publishing House, Inc.
- Davies, Eryl. 1983. "Ruth IV 5 and the Duties of the Go'el." *Vetus Testamentum* 33: 231-34.
- Dorsey, David. 1999. *The Literary Structure of the Old Testament*. Grand Rapids: Baker.
- Edwards, James, *The Gospel According to Luke* (PNTC). Grand Rapids: Eerdmans.
- Fee, Gordon. 1984. "The 'Gospel' of Prosperity—an Alien Gospel." *Reformation Today* 82: 39-43.
- Goldsmith, Dale. 1968. "Acts 13:33-37: A Peshet on II Samuel 7." *Journal of Biblical Literature* 87: 321-24.
- Goppelt, Leonhard. 1982. *Typos: The Typological Interpretation of the Old Testament in the New*. Translated by Donald Madvig. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Gow, Murray. 1992. *The Book of Ruth*. Leicester, England: Apollos.
- Hals, Ronald. 1969. *The Theology of the Book of Ruth*. Philadelphia: Fortress.
- Harrison, R. K. 1989. "Ruth." In *Evangelical Commentary on the Bible*, ed. Walter Ewell, 179-87. Grand Rapids: Baker.
- Hitti, Edwin. 2019. "Bathsheba the King's Mother a Hittite?" *Linkedin*. Online: <https://www.linkedin.com/pulse/bathsheba-kings-mother-hittite-lord-edwin-e-hitti/>.
- Hubbard, Robert. 1988a. *The Book of Ruth* (NICOT). Grand Rapids: Eerdmans.
- _____. 1988b. "Ruth IV 17: A New Solution." *Vetus Testamentum* 38: 293-301.
- _____. 1991. "The Go'el in Ancient Israel: Theological Reflections on an Israelite Institution." *Bulletin for Biblical Research* 1: 3-19.
- Huey, Jr., F. B. 1992. "Ruth." In *The Expositor's Bible Commentary*, vol 8, ed. Frank Gaebelein, 509-49. Grand Rapids: Zondervan.
- Jones, Jean. 2012. "Telescoped Genealogies: Was Rahab the Mother of Boaz?" *jeanjones.net*. Online: <https://www.jeanejones.net/2012/10/was-rahab-the-mother-of-boaz/#comments>.
- Kadari, Tamar. 1999. "Tamar: Midrash and Aggadah." *Jewish Women's Archive*. Online: <https://jwa.org/encyclopedia/article/tamar-midrash-and-aggadah>.
- Kaiser, Jr., Walter, et al. 1996. *Hard Sayings of the Bible*. Downers Grove, IL: Intervarsity.
- Lusk, Rich. 2003. "The Galatian Heresy: Why We Need To Get It Right," *Theologia*. Online: <http://horns.org/theologia/rich-lusk/getting-the-galatian-heresy-right>.
- Menn, Jonathan. 2016. *Biblical Stewardship*. Online: <https://www.ecler.net/courses.html#stewardship>.
- Moo, Douglas. 1989. "James." In *Evangelical Commentary on the Bible*, ed. Walter Elwell, 1150-62. Grand Rapids: Baker.
- Morrison, Michael. 2022. "Old Testament Laws: Harvest Seasons of Ancient Israel." *Grace Communion International*. Online: <https://archive.gci.org/articles/harvest-seasons-of-ancient-israel/>.

- Nielson, Kathleen. 2022. "Knowing the Bible: Ruth and Esther." *The Gospel Coalition*. Online: <https://www.thegospelcoalition.org/course/knowning-the-bible-ruth-and-esther/#week-2-returning-to-bethlehem-ruth-1>.
- Phiri, Isabel Apawo. 2006. "Ruth." In *Africa Bible Commentary*, ed. Tokunboh Adeyemo, 319-24. Nairobi: Word Alive.
- Piper, John. 2010. *A Sweet and Bitter Providence*. Wheaton, IL: Crossway.
- Septuagint*. Not dated. Online: <https://www.ellopos.net/elpenor/greek-texts/septuagint/chapter.asp?book=8>.
- Smith, Louise, and James Cleland. 1953. "Ruth." In *The Interpreter's Bible*, vol. 2, ed. George Buttrick, et al., 829-52. New York: Abingdon.
- Warner, Megan. 2022. "Tamar (Genesis)." *Bible Odyssey*. Online: <https://www.bibleodyssey.org/en/people/related-articles/tamar-genesis>.
- "Was Bathsheba a Hittite?" 2021. *Biblical Hermeneutics Stack Exchange*. Online: <https://hermeneutics.stackexchange.com/questions/70839/was-bathsheba-a-hittite>.
- Wilson, Jared. 2017. "As God Lives." *The Gospel Coalition*. Online: <https://www.thegospelcoalition.org/blogs/jared-c-wilson/as-god-lives/>.
- Younger, K. Lawson. 2002. *Judges and Ruth* (NIVAC). Grand Rapids: Zondervan.
- Zodhiates, Spiros. 1993. *The Complete Word Study Dictionary: New Testament*, rev. ed. Chattanooga, TN: AMG.

MWANDISHI



Jonathan Menn anaishi Appleton, WI, USA. Alipokea shahada yake ya B.A. ya heshima ya sayansi ya siasa kutoka katika chuo cha Wisconsin-Madison, mwaka 1974, na baadaye alijumuika na Phi Beta Kappa kwa kuwa na heshima ya kijamii. Tena akapata J.D. kutoka kwa Shule ya Uanasheria cha Cornell, magna cum laude, mnamo mwaka wa 1977, na akawekwa kwenye mamlaka ya Kisheria ya Coif haki za heshima ya jamii. Akaitumia miaka iliyofuata 28 akifanya kazi za uanasheria, kama wakili, wa huko Chicago na baadaye akashirikiana na Shirika la mawakili litwalo Menn Law Firm kule Appleton, WI. Alikuwa muumini na mfuasi wa Yesu Kristo tangu mwaka wa 1982. Kukua kwa pendo lake katika Thiolojia na Huduma vilimfanya aende akatafute Shahada ya Uzamili ya mambo ya Mungu katika chuo cha Trinity Evangelical Divinity School huko Deerfield, IL. Alipokea shahada yake ya M.Div. kutoka kwa TEDS, summa cum laude, mnamo Mei 2007. Kati ya 2007-2013 alikuwa Mkurugenzi wa Afrika ya Mashariki wa Equipping Pastors International. Sasa Jonathan ni Mkurugenzi wa huduma ya Equipping Church Leaders-East Africa (www.eclea.net). Vitabu vyake mbalimbali vya mafundisho ya biblia vinapatikana katika tovuti ya huduma www.eclea.net. Unaweza kuwasiliana na Jonathan kwa anuwani hii ya baruapepe: jonathanmenn@yahoo.com.